

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 24 (2758)

Пятніца, 13 чэрвеня 1975 г.

Цана 8 кап.

За характэро наступных дзён

Хадою цвёрдай, урачыстай,
Праз сенажаці і палі,
Прыбраны кветкамі, празрысты
Ідзе зноў чэрвень на зямлі.
Шуміць лістотай, рад бясконца,
Што зноў з'явіўся сведкай ён,

Як галасуем мы за сонца,
За характэро наступных дзён,
За рост квітнеючай краіны,
За песні, за зямны спакой,
За звонкі пошчак салаўіны
Над ціхай зорнаю ракой,

За залатыя зерняпады,
За гул камбайнаў у палях,
За нашу моц, за нашу ўладу,
За родны наш агністы сцяг!

Кастусь ШАВЕЛЬ.

Уздзенскі раён,
вёска Вроды.

АДЗІНСТВА І ЗГУРТАВАНАСЦЬ

Сустрэчы выбаршчыкаў з кандыдатамі ў дэпутаты

Дастойны ўклад ва ўсенародную барацьбу за паспяховае выкананне заданняў пяцігодкі ўносяць станкабудаўнікі Мінскага завода імя С. М. Кірава. Перавыкананы заданні пяці месяцаў па выпуску і рэалізацыі прамысловай прадукцыі. Звыш плана рэалізавана вырабаў на 167 тысяч рублёў. Ужо некалькі кварталаў запар калектыв выходзіць пераможцам у спаборніцтве прадпрыемстваў раёна, займае прызавыя месцы ў галіне.

9 чэрвеня завод наведваў кандыдат у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Ленінскай выбарчай акрузе г. Мінска — кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі таварыш П. М. Машэраў. Ён пабываў у цэхах прадпрыемства, азнаёміўся з новымі відамі прадукцыі, гутарыў з рабочымі аб шляхах далейшага павышэння прадукцыйнасці працы, палепшэння якасці прадукцыі, цікавіўся ўмовамі працы і быту калектыву. У гутарцы П. М. Машэрава з кіраўніцтвам завода былі прааналізаваны дасягненні станкабудаўнікоў, намечаны канкрэтныя шляхі ліквідацыі недахопаў. Разглядаючы апытальныя варыянты далейшай рэканструкцыі завода, абмеркаваны пытанні найбольш перспектывных напрамкаў развіцця станкабудавання ў рэспубліцы.

Вечарам адбылася сустрэча П. М. Машэрава з калектывам завода, на якой ён выступіў з вялікай прамовай. Таварыш П. М. Машэраў сардэчна падзякаваў станкабудаўнікам за аказанне яму высокае давер'е — вылучэнне кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР.

Актавая зала Беларускага рэспубліканскага ўпраўлення дзяржстандарта СССР. Сюды на сустрэчу з кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР, народнай артысткай рэспублікі Тамарай Іванаў-

най Шымко сабраліся выбаршчыкі Кахоўскай выбарчай акругі № 20 г. Мінска.

Пра жыццёвы і творчы шлях спявачкі расказала давераная асоба кандыдата хормайстар Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета Галіна Пятроўна Луцэвіч.

На трыбуне галоўны мастак Дзяржкамвыдата БССР Мікалай Іванавіч Ганчароў.

— Мы ведаем Тамару Іванаўну Шымко, — сказаў ён, — як выдатную спявачку, якая сваім цудоўным голасам ужо шмат гадоў радуе аматараў опернага мастацтва. Высокую ацэнку атрымалі створаныя ёю вобразы Марысі і Марфачкі ў «Міхасю Падгорным» і «Алесі» Я. Цікоцкага, Юзэфы ў «Ясным святанні» А. Туранкова, Святланы ў «Калючай ружы» Ю. Семянякі і г. д.

Выступіўшы на сустрэчы рэгуліроўшчык завода «Эталон» Мікалай Паўлавіч Скарынін і сакратар цэхавай камсамольскай арганізацыі Мінскага вытворчага швейнага аб'яднання «Камсамолка» Ларыса Васільеўна Іванюта заклікалі выбаршчыкаў аддаць свае галасы за кандыдата ў дэпутаты Тамару Іванаўну Шымко.

У клубе Сіняўскай мэблевай фабрыкі, што ў Клецкім раёне, на сустрэчу са сваім кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР, кампазітарам Уладзімірам Уладзіміравічам Алоўнікавым сабраліся рабочыя і служачыя прадпрыемства, хлебаробы саўгаса «Туча», калгасаў імя Чкалава і «Камунар».

Сустрэчу адкрыў старшыня акруговай выбарчай камісіі М. Дудук. Ён прадастаўляе слова даверанай асобе кандыдата, сакратару парткома калгаса імя Чкалава А. Ткачову.

— Музыка народнага артыста БССР Уладзіміра Алоўнікава карыстаецца вялікай папулярнасцю, — сказаў ён. — Хто не ведае яго песні «Радзіма мая дарагая», «Лісную песню», песню пра Брэсцкую крэпасць і многія іншыя творы. Многа гадоў Уладзімір Уладзіміравіч з'яўляецца рэктарам Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, ён прыкладае німала сіл і здольнасцей у справе падрыхтоўкі маладых музыкантаў.

Прамоўца заклікаў выбаршчыкаў адзінадушна прагаласаваць у дзень выбараў за блоў камуністаў і беспартыйных, дастойным прадстаўніком якога з'яўляецца Уладзімір Уладзіміравіч Алоўнікаў.

На сходзе з цёплым словам у адрас кандыдата ў дэпутаты выступілі таксама намеснік старшыні калгаса імя Чкалава В. Глыкоў і начальнік вытворчасці мэблевай фабрыкі М. Глыкоў.

Цёпла сустрэлі выбаршчы-

кі выступленне кандыдата ў дэпутаты.

Уладзімір Алоўнікаў сустрэўся таксама з выбаршчыкамі калгасаў «Прагрэс», «Праўда», «Чырвоны сцяг», імя Ульянава.

Імя народнага артыста СССР Рыгора Раманавіча Шырмы шырока вядома ўсім, хто любіць музыку, хто любіць народную песню.

У той дзень актавая зала ГПТВ № 63 г. Мінска была перапоўнена. На сустрэчу з любімым кампазітарам, кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета рэспублікі Р. Шырмам прыйшлі настаўнікі і навучэнцы — будучыя будаўнікі.

З біяграфіяй і багатым творчым шляхам кандыдата пазнаёміла прысутных яго давераная асоба намеснік дырэктара па навучальна-вытворчай рабоце Валянцін Аляксеевіч Малодчын.

— Рыгор Раманавіч Шырма, — сказаў ён, — чалавек, які ўсё сваё жыццё прысвя-

ціў бескарысліваму служэнню мастацтву. Ён шмат гадоў узначальваў Дзяржаўную акадэмічную харавую капэлу БССР, высокае майстарства якой ведаюць аматары музыкі не толькі Беларусі, але і многіх брацкіх рэспублік, замежных краін.

Рыгор Раманавіч вядомы і як выдатны даследчык Беларускага музычнага фальклору і запісана больш як 2000 песень. Наш кандыдат у дэпутаты, — сказаў далей прамоўца, — займаецца вялікай грамадскай дзейнасцю. Ён старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР і сакратар праўлення Саюза кампазітараў СССР.

Затым выступілі выкладчыкі Галіна Яўгенаўна Рубіна і Яўгенія Лазараўна Гурэвіч, якія высока ацанілі творчую і грамадскую дзейнасць Рыгора Раманавіча Шырмы і заклікалі выбаршчыкаў адзінадушна аддаць за яго свае галасы ў дзень выбараў.

У сваім слове ў адказ Р. Шырма шчыра падзякаваў прысутным за аказанне давер'е і запэўніў іх, што будзе высока ісці ганаровае званне народнага выбранніка.

... Неба абяцала дожджык, але клубную залу Заходняй машына - выпрабавальнай станцыі, што ў пасёлку Прывольны, сагралі шчырыя ўсмішкі. Тут адбылася сустрэча з кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Астрашэцка-Гарадоцкай выбарчай акрузе, народным пісьменнікам рэспублікі, віцэ-прэзідэнтам Акадэміі навук БССР Кандратам Кандратавічам Атраховічам (Крапівой).

Выступае кандыдат у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР Кандрат Крапіва.

З ЧЫСТЫХ КРЫНІЦ, НЕВЫЧЭРПНЫХ

Зусім нямнога часу засталася да пачатку вялікага свята Беларускай культуры на братняй украінскай зямлі — адкрыцця Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР ва Украінскай ССР. Адпраўлены ў Кіев экспазіцыі мастацкай і кніжнай выставак, адабраны для кінафестывалу лепшыя фільмы, апошнія рэпетыцыі праводзяць шматлікія прафесіянальныя і самадзейныя калектывы. Аб ходзе падрыхтоўкі да дзён, праграмах творчых калектываў — удзельніцаў свята культуры і дружбы расказаў нашаму карэспандэнту міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

— Стары прыгажун Днепр імклівай блакітнай стужкай навечна звязаў зямлі Беларусі і Украіны. У яго вярхоўні чуваць крышталны перазвон вечна юных цымбалаў, у нізкоў гульчаць задумлены

голос бандуры. Яны спяваюць аб брацтве савецкіх людзей, аб шчырай дружбе рэспублік-сясцёр, якія побач крочаць да вялікай мэты, шчодро дзеліцца і хлебам, і ведамі, дапамагаючы будаваць новае, камуністычнае заўтра.

Агляды дасягненняў літаратуры і мастацтва суседніх рэспублік прыносяць цудоўныя здабыткі, ператвараючыся ў сапраўдныя свята сацыялістычнай культуры, дэманструючы непарушную дружбу савецкіх людзей, іх адданасць роднай ленынскай партыі, іх непахісную рашучае ажыццявіць вялікія планы камуністычнага будаўніцтва.

Мы верым, што маючыя адбыцца Дні нашай літаратуры і мастацтва на Украіне

стануць новым крокам на шляху далейшага пашырэння шматграннага супрацоўніцтва рэспублік, узаемнага ўзбагачэння нашых культур жамчужынамі нацыянальнай творчасці. Пазэдкі нашых калектываў і творчых груп, вядомых дзеячаў літаратуры і мастацтва на Украіну, сустрэчы з рабочымі, хлебаробамі, вучонымі, моладдзю дапамогуць украінскім сябрам лепш уявіць сённяшні дзень Беларускай культуры, убачыць, якіх вышын дасягнулі працоўныя Беларусі з дапамогай усіх народаў краіны ў развіцці адукацыі, навукі, літаратуры і мастацтва.

Сваім сябрам мы раскажам пра тое, што ў рэспубліцы, якая на пачатку веку была амаль цалкам непісьменнай, сёння вучыцца кожны трэці яе жыхар. У 30 ВНУ звыш 150 тысяч юнакоў і дзяўчат рыхтуюцца стаць

спецыялістамі вышэйшай кваліфікацыі. Гэтулькі ж маладых людзей вучыцца ў сярэдніх спецыяльных вучэбных установах.

На сустрэчах і ў гутарках мы будзем прыводзіць яшчэ адну цікавую лічбу. На кожнага жыхара рэспублікі ў нас штогод выдаецца 3,2 кнігі. Пра такое могуць толькі марыць чытачы многіх капіталістычных краін. Сярод выданняў апошніх гадоў німала твораў украінскіх пісьменнікаў — Т. Шаўчэнкі, І. Франка, Лесі Украінкі, М. Рыльскага, П. Тычыны, М. Нагібеды і многіх іншых. Два гады назад беларускія чытачы атрымалі на роднай мове зборнік апавяданняў украінскіх празаікаў «Рука сябра», летас на дзвюх братніх мовах — паэму М. Нагібеды «Званы Хатыні», а зараз, спецыяльна да Дзён літаратуры і мастацтва, у выдавецтве «Мастацкая літаратура» выходзіць 2-томная анталогія украінскай савецкай паэзіі.

У дні свята нашы суседзі змогуць убачыць і ацаніць дасягненні нашага прафесіянальнага мастацтва, якое складалася пад уплывам сама-

бытнай народнай творчасці, жыватворных традыцый і наватэнацыянальнай савецкай і сусветнай культуры.

На выстаўках яны пазнаёмяцца з лепшымі творамі выйшлага мастацтва, адным з галоўных напрамкаў якога ў апошнія гады стала ваенна-патрыятычная тэма. Сустрэнуцца з пісьменнікамі — паўпрадэмі Беларускай літаратуры, якую добра ведаюць на Украіне, бо шмат якія творы нашых паэтаў і празаікаў перакладзены на украінскую мову.

Шматгранную культуру народа цяжка ахарактарызаваць некалькімі словамі. З ёй трэба сустрэцца тварам у твар, яе трэба адчуць праз чалавек, творцу цудоўных каштоўнасцей. Думаецца, Дні Беларускай літаратуры і мастацтва будуць спрыяць гэтаму.

Іх праграма шырокая і разнастайная. Нашы мастацкія калектывы і выканаўцы плануецца даць больш як 100 канцэртаў. Яны пройдуць у Кіеве, Данецку, Львове, Жытоміры, Адэсе, Нікалаеве, Чарнігаве, Луцку, Днепра-

На сустрэчу з жаданым гасцем прыйшлі рабочыя, ІТР, служачыя Заходняй МВС, рабочыя саўгаса «Волма» і Мінскага цяплічнага камбіната. Кветкі, цягло позіркаў, святочны настрой неслі яны з сабой.

Адкрыў сустрэчу сакратар партыйнай арганізацыі станцыі Мікалай Александравіч Мацюга.

З вялікай увагай слухалі прысутныя хвалюючыя слова даверанай асобы кандыдата ў дэпутаты, урача Любові Яўгенаўны Залатоўскай. Яна расказала пра жыццёвы і творчы шлях народнага пісьменніка, выказала любоў і падзяку за яго цудоўныя творы, заклікала землякоў аддаць свае галасы за дастойнага кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР Кандрата Кандратавіча Крапіву.

Адзін за другім на трыбуну ўзнімаюцца Аляксандр Іосіфавіч Дамарацкі — старшы арганам Заходняй МВС, Марыя Міхайлаўна Собаль — старшыня рабочага камітэта саўгаса «Волма», Рэгіна Уладзіславаўна Малашук — настаўніца Замасцецкай васьмігадовай школы, Любові Аляксандраўна Бакуі — камсамолка, аператар МВС, Любовію і пананай да старэйшага пісьменніка рэспублікі напоўнены іх выступленні. Яны расказалі пра свае працоўныя поспехі, падзяліліся планами, запэўнілі К. К. Крапіву, што будучы працаваць з яшчэ большым натхненнем.

Вельмі цёпла сустрэлі прысутныя выступленне Кандрата Крапівы. Ён выказаў словы падзякі за высокае давер'е, аказанае яму, расказаў аб сваёй працы ў Акадэміі навук БССР.

У канцы сустрэчы гаспада-

ры паказалі гасцю выстаўку сельскагаспадарчых машын і абсталявання.

Як жаданага гасця сустрэлі выбаршчыкі Давыд-Гарадка кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР вядомага беларускага драматурга Андрэя Ягоравіча Макаёнка.

Гарадскі Дом культуры. На трыбуне давераная асоба кандыдата настаўнік Давыд-Гарадоцкай сярэдняй школы № 1 Анатолій Іванавіч Жаўнерчук, які расказаў пра жыццёвы і творчы шлях кандыдата.

— Сваім драматычным творамі, — адзначыў ён, — А. Макаёнак улаўляе веліч нашага часу, сілу і талент народа-працаўніка. І ў той жа час збройя сатыры пісьменнік выкрывае адмоўныя з'явы жыцця.

Шырокую вядомасць набыла яго п'еса «Трыбунал». Удала выкарыстаны ў гэтым творы элементы народнай інтэрмедый, лубка садазійнічалі яскраваму ўвасабленню сілы і мужнасці савецкага чалавека. Камедыяй «Зацюканы апостал», напісанай у форме палітычнага памфлета, драматург выкрывае чалавеканенавісціцкую ідэалогію і мараль буржуазнага грамадства.

П'есы А. Макаёнка перакладзены на рускую, украінскую, латышскую, балгарскую, чэшскую, славацкую і іншыя мовы.

Аб высокай грамадзянскасці, патрыятычнасці твораў драматурга гаварылі галоўны ўрач бальніцы Канстанцін Канстанцінавіч Чыжык, галоўны інжынер райаб'яднання «Сельгастэхнік» Мікалай Уладзіміравіч Пашкевіч, настаўніца Надзежда Дзмітрыеўна Васільева і іншыя.

Андрэй Ягоравіч Макаёнак, які выступіў у канцы сустрэчы, гарача падзякаваў прысутным за высокі давер.

ВЫСОКАЯ ўзнагарода

За актыўны ўдзел у прапагандзе дасягненняў савецкай навукі, тэхнікі, культуры і плённую работу па выданню энцыклапедычнай літаратуры галоўны рэдактар

Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, народны паэт Беларусі Пётр Усцінавіч Броўка ўказам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ўзнагароджаны ордэнам Дружбы народаў.

пятроўску, Запарожжы, у іншых гарадах і вёсках Украіны.

Творчыя групы, у якія ўваходзяць пісьменнікі, кампазітары, прафесіянальныя музыканты і салісты, калектывы мастацкай самадзейнасці, правядуць многа сустрэч-канцэртаў у цэхах прадпрыемстваў, на шахтах і ў сельскіх клубах, на палубах акіяніцкіх параходаў і ў студэнцкіх будаўнічых атрадах.

Беларускую музычную культуру і харэаграфію будучы прадстаўляць лепшыя прафесіянальныя і самадзейныя калектывы. На свята выязджаюць Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР і Мінскі камерны аркестр. У іх рэпертуары разам з сусветнай і савецкай класікай, творамі беларускіх кампазітараў уключаны творы ўкраінскай прафесіянальнай і народнай музыкі.

Вялікую і разнастайную праграму канцэртаў падрыхтавала Акадэмічная харавая капэла БССР. Дзяржаўны народны хор, Дзяржаўны ансамбль танца БССР і іншыя вядомыя калектывы. Лаўрэат

уесаюзных і міжнародных конкурсаў, вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры» выступіць у многіх украінскіх гарадах. У аснове яго новай праграмы — беларускія народныя песні і новыя творы беларускіх кампазітараў.

З цікавымі праграмамі адпраўляюцца на сустрэчу з патрабавальным і добраазначаным украінскім глядачом лаўрэат уесаюзнага конкурсу, вакальна-інструментальны ансамбль «Верасы», харэаграфічны ансамбль «Харошкі», эстрадны калектыв «Чараўніцы», вакалісты — заслужаныя артысты БССР, лаўрэаты ўесаюзных і міжнародных конкурсаў В. Вульчыч, В. Кучынскі і іншыя выканаўцы.

Да Дзён літаратуры і мастацтва прыўрочаны гастролі большасці беларускіх тэатраў, якія пачаліся ўжо ў Запарожжы, Данецку, Чарнігава, Луцку і некаторых іншых гарадах. У сваю чаргу беларускія аматары тэатра ў гэтыя дні цёпла сустракаюць выступленні артыстаў Запа-

Да Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР ва Украінскай ССР

КРЫЛАТЫ ДЭВІЗ—БРАЦТВА

Добрай традыцыяй стаў у нашай шматнацыянальнай краіне абмен дасягненнямі ў галіне эканомікі і культуры. Пачуццё сям'і адзінай, якое згуртавала народы ССР у маналітны саюз мільянаў, прыводзіць іх на свята літаратуры і мастацтва — дэкады, дні, фестывалі, што садзейнічаюць далейшаму аднаўленню, абмену духоўнымі нашоўнасцямі і ўзаемнаму ўзбагачэнню. Пад дэвізам дружбы і брацтва пройдуць на Украіне з 18 па 27 чэрвеня Дні літаратуры і мастацтва Беларускай ССР. Аб праграме і маршрутах будучага свята расказвае старшыня рэспубліканскага аргкамітэта па правядзенню дзён намеснік Старшыні Савета Міністраў УССР П. Т. Транько.

Цяжка знайсці такую сферу нашага разнастайнага жыцця, у якой не адчувацца б цесныя брацкія сувязі Савецкай Украіны і Беларусі, што расквітнілі ў сям'і свабодных і шчаслівых рэспублік-суседзяў. Глыбокімі каранямі пераплэўся гістарычны лёс украінскага і беларускага народаў. Праз стагоддзі пранеслі яны разам з вялікім рускім народам агульнасць інтарэсаў і імкненняў у барацьбе супраць самадзяржаўя, за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне. Іх брацтва загартоўвалася на барыкадах Кастрычніка, у бітвах з фашызмам на франтах Вялікай Айчыннай вайны. У баях за Маскву і Ленінград, Кіеў і Мінск, Смаленск і Гомель. Жытомір і Магілёў плячю ў плячю герайчна змагаліся рускія, украінцы і беларусы, прадстаўнікі ўсіх нацыянальнасцей нашай краіны, адстаіваючы гонар і незалежнасць Савецкай Айчыны. Іх подзвігі запісаны ў залатую Кнігу вечнай славы. Іх імёнамі названы вуліцы ў гарадах і вёсках Украіны і Беларусі, іх неўміручасць адлюстравана ў помніках і абелісках, якія ўзняліся на зямлі Савецкай Айчыны.

Дружба працоўных нашых рэспублік з кожным годам становіцца мацнейшай. Пастаянна ўдасканальваюцца і развіваюцца формы эканамічных і творчых сувязей, расшыраюцца межы культурнага абмену. Гэтай маце паслужыць і Дні літаратуры і мастацтва Беларускай ССР, якія прадэманструюць працаўнікам Украіны дасягненні нашых суседзяў у развіцці эканомікі, навукі, культуры. Сустрэча, гэта будзе тым больш значымая, што адбудзецца яна ў год 30-годдзя Вялікай Перамогі, у год, калі наша краіна завяршае дзевятыя пяцігодку, рыхтуецца да XXV з'езда Камуністычнай партыі.

Мы ганарымся тым, што

ўкраінскі і беларускі народы аб'ядноўвае даўняя дружба і плённае супрацоўніцтва ва ўсіх сферах жыцця. Працоўныя Савецкай Украіны добра ведаюць і любяць літаратуру і мастацтва брацкай Беларусі. Амаль паўстагоддзя назад нашы чытачы пазнаёмліліся з творчасцю выдатнага паэта Янікі Купалы — вялікага друга Паўла Тычыны, Максіма Рыльскага, Цярэня Масенкі, якія перакладалі яго вершы. Класік беларускай савецкай літаратуры не раз выступаў у Кіеве і Харкаве, сустракаўся з дзеяраўдаўцамі і машынабудаўнікамі Краматорска, з землякамі Тараса Шаўчэнка і вінаградарамі Крыма, ён быў правядзённым членам Акадэміі навук УССР.

На Украіне добра ведаюць творчасць Якуба Коласа і Кандрата Крапівы, Пётруся Броўкі, Максіма Танка, Пімена Панчанкі, Аркадзі Куляшова, Івана Шамякіна, Міхаіла Лынькова, Васіля Быкава і іншых выдатных паэтаў і празаікаў брацкай рэспублікі. За гады Савецкай улады ва УССР выйшла 158 выданняў беларускай мастацкай літаратуры агульным тыражом больш чым п'яць мільянаў экзэмпляраў. Выдавецтва «Дніпро» выпусціла нядаўна двухтомную анталогію беларускай паэзіі, якая аб'яднала творы амаль ста аўтараў. Цяпер украінскія пісьменнікі працуюць над стварэннем манументальнай анталогіі беларускай прозы.

Тэма Беларусі, яе герайчнага народа займае значнае месца ў творчасці нашых майстроў слова. Вялікай папулярнасцю карыстаецца ў чытачоў паэма «Званы Хатыні» Міколы Нагібеда, якому прысвоена званне заслужанага работніка культуры БССР. Шчырай любоўю да ўкраінскага народа прасякнуты творы многіх літаратараў Беларусі, прысвечаныя нашай рэспубліцы, яе людзям.

Балетная труппа Вялікага акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР пакажа на кіеўскай сцэне спектаклі «Альпійская балада» Я. Глебава і «Кармэн-сіюту» Ж. Біза-Шчадрына.

У кінатэатрах Украіны пройдуць фестывалі беларускіх фільмаў, у праграму якога ўключаны лепшыя мастацкія і дакументальныя стужкі, створаныя ў апошнія гады. З глядачамі сустрэюцца нашы вядучыя рэжысёры і кінаакцёры.

У рэспубліканскім выставачным павільёне ў Кіеве майстры пэндзля і разда пакажуць вялікую экспазіцыю твораў жывапісу, графікі і скульптуры, прыкладнога і декаратыўнага мастацтва. На выстаўку адпраўлена больш як 500 работ сталых і маладых аўтараў. Падрыхтавана таксама шырокая экспазіцыя беларускай кнігі і кніжнай графікі. Украінскія чытачы ўбачаць на ёй лепшыя работы паліграфістаў і ліюстрагараў, многія з якіх адзначаны дыпламамі ўесаюзных і міжнародных конкурсаў.

Гутарку запісаў
Я. ХВАЯНІЦКІ.

Шчодрая брацкая дружба звязвае дзеячаў тэатра абедзвюх рэспублік. На Украіне няма сцэны, дзе б не ішлі п'есы драматургаў Беларусі — К. Крапівы, А. Макаёнка, М. Матукоўскага, а ў афішах беларускіх тэатраў пастаянна прадстаўлена творчасць А. Карнейчука, А. Каламійца, М. Заруднага. У гасцях у сінявокай сястры — Беларусі былі заслужаны акадэмічны Украінскі народны хор імя Г. Г. Вяроўкі, заслужаны Закарпацкі народны хор, ансамбль песні і танца «Верхавіна», заслужаны калектыв рэспублікі — струнны квартэт імя Н. В. Лысенкі, Кіеўскі камерны аркестр, Гуцульскі ансамбль песні і танца, заслужаная акадэмічная харавая капэла «Трамбіта», ансамбль «Смерычка», «Чэрвоная рута». У сваю чаргу ўкраінскія глядачы ад душы апладзіравалі артыстаў Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР, Мінскага камернага аркестра, вакальна-інструментальных ансамбляў «Песняры», «Верасы», Дзяржаўнага народнага аркестра БССР імя І. І. Жыковіча і многіх іншых калектываў. Вялікі тэатр оперы і балета БССР і Беларускай акадэмічнай тэатр імя Янікі Купалы, які гастраліравалі ў нашай рэспубліцы, былі ўзнагароджаны за заслугі ў прапагандзе дасягненняў савецкага мастацтва Гагаровымі граматамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета Украінскай ССР.

Свята дружбы адкрыецца ўрачыстым вечарам у сталіцы Украіны. Тут жа адбудзецца адкрыццё літаратурнай часткі дзён, фестывалю мастацкіх, хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных беларускіх фільмаў. У рэспубліканскім выставачным павільёне УССР будучы разгорнуты выстаўкі выяўленчага і прыкладнога мастацтва, мастацкай фатаграфіі, кнігі і кніжнай графікі.

Пасланцы Беларусі пабываюць больш чым у дзесяці буйных гарадах нашай рэспублікі. Іх чакаюць гарнякі Данбаса і металургі Прыдняпроўя, караблі Нікалаева, хлебаробы Палесся, машынабудаўнікі і лесарубы Прыкарпацця. У гарадах-героях Кіеве і Адэсе прадугледжана правядзенне Дзён горада-героя Мінска і крэпасці-героя Брэста.

Будзе дадзена больш чым 100 канцэртаў, пройдуць дзесяці спектакляў, адбудзецца шмат творчых сустрэч майстроў культуры Беларусі з працоўнымі прамысловых прадпрыемстваў, устаноў, калгасаў і саўгасаў, студэнтамі і навуковымі моладдзю, воямі Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. Беларускія сябры раскажуць ім аб тых велізарных дасягненнях, якіх дабіўся беларускі народ пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі, у дружнай сям'і народаў СССР.

Дні літаратуры і мастацтва Беларускай ССР, падкрэсліў у заключэнне П. Т. Транько, стануць вялікай падзеяй у грамадска-палітычным і культурным жыцці працоўных Украіны і Беларусі, усіх савецкіх людзей. Яны ўпішуць новую старонку ў летапіс шматнацыянальнай сацыялістычнай культуры, непаўторнай брацкай дружбы народаў Краіны Саветаў. Ад усяго сэрца мы гаворым суседзям-пабрацімам: «Сардэчна запрашаем на украінскую зямлю».

(РАТАЎ — для БЕЛТА).

ЗНОУ сустрача з любімым паэтам. Так бывае звычайна і ў жыцці. Пазнаёмшыся з цікавым чалавекам, стае ён для цябе добрым таварышам. Аднак праходзіць час. У яго — свае справы, у цябе — свае, і ніяк не выпадае сабрацца разам, каб пагаварыць аб тым, што хвалюе абодвух. Тым больш радуе чаканая сустрэча.

Добрым суб'екцівам для многіх прыхільнікаў яго таленту стаў паэт Георгій Бураўкін. Яго папярэднія кнігі і новы зборнік «Выток» — гэта хвалюючая, публіцыстычна-абстрактная размова пра час, пра месца чалавека на зямлі. Ужо ў вершах, якімі адкрываецца кніга, угадваецца почырк аўтара. Як заўсёды, Г. Бураўкін гаворыць аб тым, пра што нельга не сказаць. Творы яго гучаць паэтычным гімнам роднай зямлі, ён усаляе прыгажосць людскіх сэрцаў, асуджае нігілізм у чалавечых душах, змагаецца з крывадушшам у іхніх характарах, выкрывае двурушнасць і хітрасць:

...У свой край любімы
Я не хачу ўпусціць спуспелых душ,
І ўголае пенавіджу
падхалімаў,
І ўволю пацяшаюся
з чынуш...

Гэта — не паэтычная поэма. Інакш аўтар сказаць не можа, не мае на тое права, таму што для яго, чалавека, грамадзяніна, няма і не можа быць найвышэйшага крытэрыя ў ацэнцы паводзін людзей, чым тая ж чалавечнасць. А яна бывае толькі там, дзе адкрытае і ўзаемадавер.

Г. Бураўкін — паэт вельмі чуйны да самых найтанчэйшых змен у чалавечых характарах, вольна чаму ў ягоных вершах публіцыстычнасць месцамі пераходзіць у палемічнасць. Гэта адбываецца ў вышкі тако, што аўтар часам празмерна сляпаецца ў выказванні сваіх думак. Напачатку з ім нават цяжка пагадзіцца. Так, напрыклад, атрымалася ў вершы «Сабакары»: «Братамі мне — усе жывыя. Люблю лапеў, люблю баброў» — прызнаецца лірычны герой і раптам: «Але здаецца, што заўваж ад гарадскіх «сабакароў».

Аднак не будзем спяшацца з вывадамі. Уважліва ўлічым у змест верша і тады многае стане зразумелым. Вось гэтая строфа:

Не пра сабак я — што вы,
што вы!

Г. Бураўкін, Выток. Вершы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

ТОЛЬКІ ШТО ВЫДАДЗЕНА

РЭСПУБЛІКІ КРОКІ САЖНЁВЫЯ

«Савецкая Беларусь» — назва новага буклета, які напярэдадні выбраў у Вярхоўны Савет БССР і мясцовы Саветы вярнуў на рускай і польскай мовах у выдавецтве «Беларусь». Дзень учарашні і дзень сённяшні нашай рэспублікі паўстае з яго старонак. І яскрава відочны тыя змены, што адбыліся тут за гады «Савецкай улады. Чатыры ардыны на сцягу Беларусі — найлепшае сведчанне таго, што рэспубліка дабілася вялікіх поспехаў.

Сённяшняя Беларусь мае сучасную прамысловасць і высакаразвітую сельскую

Мой гнёў — супроць гаспадароў.
Нельга не пагадзіцца з паэтам, што падобным «прыродалюбам» «...дайці няма калі ад клопатаў пра лёс сабакі да клопатаў пра лёс зямлі...»

Тут не палемічнасць ужо, а страсная грамадзянская актыўнасць аўтара, які і жыве вольна гэтымі клопатамі «пра лёс зямлі». У адным з вершаў Г. Бураўкін прызнаецца:

РАДОК СТАЎ РАДАСЦІ ВЫТОКАМ

«О, як няпроста быць самім сабой». Няпроста, калі ўлічыць, што для аўтара немагчымы кампраміс ні з іншымі людзьмі, ні з уласным сумленнем:

Не хачу я нічога лішняга,
Прагнасць мне не грязе душы.

Ні ў пачальства,
ні ва ўсявышняя
Я звыш нормы не папрашу.
Хлеб надзённы для паэта — самае важнае. Гэта жыццё, пастаянна клопат пра яго. І ён не хоча ўсё гэта «дарыць лаўкачу».

У зборніку «Выток», які ў папярэдніх кнігах, асабліва ў «Жніве», шмат вершаў прысвечана роднай Беларусі. Вядома, тэма прывязанасці да мясцін, дзе нарадзіўся, узгадаўся і рос, гучыць у творах кожнага паэта. Таму заўсёды чакаш печага новага, рапей не адчутага. Душаўнае абнаўленне прыходзіць да цябе, калі чытаеш Г. Бураўкіна. Знаёмае становіцца яшчэ даражэйшым, блізкае — больш прыязным, і ты сам разам з лірычным героем адчуваеш надзвычайную ўзрушанасць.

Хіба можна быць аб'яклым да бураўкінскага вечара? «Вечар сцішыўся. Аж не верыцца — ні транзістары, ні машыны. Драч замоўк. І плыве па верасе туманоў маўкліва сіль». Плыве ў душу вечаровыя цышніны. І раптоўна з аўтарам занепакоішся, устрывожышся: «Ну няўжо яна некалі скончыцца, назаўсёды з зямлі адплыве?»

Аднак любоў да роднай зямлі ў Г. Бураўкіна паніца не вузкая нацыяналітыка. Як грамадзянін Савецкай краіны, ён аднолькава любіць і Беларусь, і Сібір, і Украіну:

Я ўдзячны лёсу,
што ва ўсе часы
Мая блакітнавокая радзіма

Не заславіла мне чужой
Красы,
Мяне ад свету
не адгародзіла...
У апошні час (і не толькі ў паззі, але і ў іншых галінах мастацтва) шмат вядзенца размоў аб творчым падыходзе да нашай спадчыны. Вядома, тут часам не абыходзіцца без крайнасцей. Аднак там, дзе падыход да справы сапраўды творчы, спадарожнічае поспех. Пры-

час значны сваім зместам, прасікуты любоўю да ўсяго лепшага, народнага, што вытокамі сваімі пачынаецца ў сёва даўніне:
Аж хістае сцена паланаў
Гучных воплескаў вадаспад,
Калі хлопцы
«Скрыпяць мае ланці...»
Заляюць із сучасны лад.

У вершах Г. Бураўкіна няма месца ідэалізацыі і ма-

ралізатарству. Пачуцці ягонага лірычнага героя шырыя і адкрытыя, змяняюцца, наоўненыя ўсесабыдмай радасцю чалавечага шчасця. Некалі паэт сказаў: «Не, мы з табою не святошы...». Сённяшні яго герой таксама не ханжа ў сваіх пачуццях: «Чаромхавал бель — як цёплы снег, як незап'ямлены вэлюм... І галава ўжо кружыцца завельмі, і так салодка вабіць нервы грэх...»

ЦІХАН ІГРАШЫН І ІНШЫЯ

Калі чытач новай аповесці Віктара Казько «Дзень добры і бывай» падумае, што гэта твор аб геологах, дык ён глыбока памыліцца. Аўтар называе вузкая прафесіянальнай арыентацыі ў выбары герояў і тэм, перш-наперш яго цікавіць не тое, хто ёсць чалавек, а які ёсць чалавек. Іншымі словамі, «Дзень добры і бывай» — твор аб пошуках сэнсу жыцця, аб стратах і знаходках асобы.

Апісанне непасрэднай працы геологаў займае ў аповесці невялікае месца. Ён б нават сказаў, што канкрэтная, прафесіянальная праца пастойліва і паслядоўна асэнсоўваецца, як праца чалавечнага пастул, гэта значыць — як аснова быцця. Недарэмна аўтар уводзіць у тэкст чыста сімвалічную карціну касбы — працы першароднай, якая аб'ядноўвае ўсіх герояў радасцю блізкасці да прыроды, да зямлі. Але яднанне гэтае імгненнае і ілюзорнае. Так у аповесці з'яўляецца другая тэма — у імя чаго праца? Тэма старая, як і жыццё. Тапія тэмы называюць вечнымі, бо кожнае пакаленне вырашае іх для сябе па-новаму, у пераадоленні свайго, індывідуальнага, канкрэтна-гістарычнага эгаізму. І кожны пісьменнік вырашае гэтую праблему ў сваіх катэгорыях, якія характэрны толькі яму самому. Ёсць такое ўласнае вырашэнне і ў В. Казько.

Пісьменнік імкнецца ўзняць гэтую тэму ў канфілікце характараў. Першапачатковае расстаноўка сіл выглядае вельмі проста. З аднаго боку — Ціхан Іграшын, вольны золаташукальнік, які

жыве ў Сібіры даўно, з другога боку — чацвёра геологаў: пачальнік партыі Гепадзз Калацілін і яго невялікі атрад — Васіль Звягін, Захар Тадыгешаў і самы юны сярод іх, дваццацідвухгадовы Юрый Малышаў ці «Малыш».

Геологі ведаюць, адчуваюць, ды і Іграшын гэтага амаль не хавае, што золата ў раёне іх пошукаў ёсць. Але наколькі пастойліва яны імгненна знайсці золата, пастойлі Ціхан хавае радоевінча. Геологі ідуць ні з чым, як гаворыцца: «дзень добры і бывай». Ціхан Іграшын перамог. Праўда, у канцы аповесці мы даведваемся, што геологі хочучы яшчэ вярнуцца, але гэта ўжо сюжэт іншага твора.

Чаму ж чацвёра геологаў на чале з хітрым карцімам Пакам (ён, праўда, кіруе ім здалёк, з'яўляецца толькі ў фінале аповесці, але аўтар неаднаразова здзіўляецца яго мудрасці і разважлівасці, што, на жаль, не пацвярджаецца матэрыялам аповесці) пацярпелі, на сутнасці, фіяска?

Мабыць, перш-наперш таму, што яны не вытрымалі маральнага канфілікту з Ціханам Іграшым. Прычыны гэтага, як паказвае аўтар, у сіле самога Іграшына, і ў слабасці чатырох яго, назавём умоўна, «праціўнікаў».

Ціхан Іграшын сапраўды моцная натура. Моцная і страшная. Ён страшны сілай прылівасці, што сцанцэнтравалася ў ім. «Не кождому камню даюць стаяць горой, — думае Іграшын. — Если бы было так, то ва земле был бы один голый камень. Он заболит бы собой все.» Но в том то и дело, что есть особые камни, терпеливые и незаметные, умные камни!

Радкі гэтыя з верша «Вы чуюце — чаромха расцвіла?». У кнізе і іншыя вершы пра каханне, пра чыстоту чалавечых узаемаадносін: «Схаваўся мясячык за дрэвы...», «Навек з табою нас жывіць звяло», «Элегі старога сада»...

«Чатыры песні» прысвяціў паэт нацыянальнаму герою Кубы Эрнесту Чэ Гевару. Гэта сапраўдны рэвіём, гучыць ён сурова і мужна. Страсна напісаны і верш «Памяці Пабла Пяруды»: «Ён быў паэтам... А генералы не дружаць з паэтамі».

Знаёмства з паззіям Г. Бураўкіна па-ранейшаму прыносіць хвіліны задавальнення, адчуваеш радасць, што аўтар гэтаксама патрабавальны да сябе, як і колькі гадоў назад, што ў яго ёсць новыя, цікавыя творы.

У той жа час заўважаюцца і знаёмыя матывы. Пасля барадулінскага верша не ўспрымаеш: «гляджу, як небу адкрываюць міні зямлю прыгажосць дзівочых ног». А «Югаслаўскі мерыдзян» — падарожныя ўражанні і не болей, якіх няма недастаткова для сапраўднага паэтычнага твора.

У вершы, што даў назву кнізе, Г. Бураўкін гаворыць:

І хочацца,
каб мой радок
Стаў нечай радасці вытокам...
Жаданне паэта збылося.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

В. Казько, Дзень добры і бывай, Аповесці. На рускай мове. «Неман», 1974, № 11—12.

МУЖНАСЦІ АДДАНЫЯ

За апошні час на паліцах кнігарань усё больш з'яўляецца твораў пра людзей легендарнага лёсу, пра тых, хто амагаўся за сённяшні светлы дзень. Вядомай рэвалюцыйнай Соф'і Сяргеўне Панковай прысвечана і апавесць Васіля Ласковіча «Тайнымі сцэнкамі». Геранія яе — дачка рабочага. З самага дзяцінства адчула яна сацыяльную і нацыянальную прыгнечанасць. Маладой дзяўчынай Панкова ўступіла ў рады бальшавіцкай партыі. Калі ў былой Заходняй Беларусі пад кіраўніцтвам КПЗБ разгарнулася барацьба супроць польскай буржуазіі і памешчыкаў, яна актыўна ўключылася ў яе. У 1942 годзе С. Панкова была павешана ў акупіраваны фашыстамі Віцебск для выканання спецыяльнага задання партыі.

Аповесці папярэднічае эпіграф з верша Дзмітрыя Кедрова: «Откройте тем, кто будет после нас, как мы боролись гибли и любили». Мелавіта такую задачу паставіў

В. Ласковіч. Тайнымі сцэнкамі. Дакументальная апавесць. На рускай мове. Мінск, «Беларусь», 1974.

перад сабой і аўтар: праз жывы, непасрэды расказ данесці да сённяшняга чытача дышанне тых грозных часоў, тую смелую будзённую работу камуністаў, якую яны праводзілі сярод насельніцтва.

Твор пабудаваны на багатым фактычным матэрыяле. Аўтар сам быў непасрэдным удзельнікам падзей, пра якія расказвае. В. Ласковіч добра ведаў геранію, працаваў пад яе кіраўніцтвам. Ён назбірае чыстага дакументалізму, імкнучы быць дакладным у перадачы настрою герояў, у ацэнцы фактаў. Удзяляючы ўвагу асноўнай сюжэтай лініі, якая звязана непасрэдна з жыццём і дзейнасцю Панковай, аўтар падрабязна спыняецца і на ацэнцы падзей, што аказвалі ўплыў на фарміраванне яе рэвалюцыйнага светагляду, заклікалі да актыўнай дзейнасці.

В. Ласковіч знаёміць нас з жыццём Панковай, цёпла расказвае пра яе сямы, уступленне на шлях рэвалюцыйнай барацьбы. Мы знаёмімся таксама з падрыхтоўкай і работай першага з'езда КПЗБ, з яго ўдзельнікамі, баявой праграмай, якую камуністы ажыццяўлялі ў па-

стаянных палітычных сутычках з польскімі капіталістамі і памешчыкамі.

На строгіх законах падполля Панкова пачынае жыць і працаваць у Вільні, горадзе, дзе ў той час найбольш абвастрылася палітычная барацьба. Спачатку ў яе нескладаная даручэнні — пісаць тэкст пракламацый, надрыхтаваць агляд газетных публікацый.

Крок за крокам Панкова назірае азуку падпольнай барацьбы. Вось ужо яна, асвоўшыся ў Вільні, на даручэнню ПК выступае на мітыngu. Гэта першае баявое хрышчэнне: патрэбна не проста выступіць, а катэры выкласці праграму партыі ў перадвыбарнай барацьбе і разам з тым выпрыць дзейнасць рэакцыйных партый.

З хваляваннем узнялася Сося на трыбуну. На яе глядзелі тысячы вачэй:

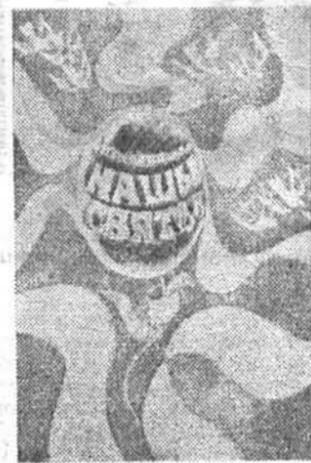
«— Сябры, таварышы, панове! — на беларускай, рускай і польскай мовах звярнулася яна да прысутных. І гораца загаварыла аб лёсе беларускіх рабочых і сялян, аб палітычным брудзе буржуазных кандыдатаў, якія, атрымаўшы на выбарах галасы выбаршчыкаў, тут жа забываюць аб Інтэрэсах наро-

да. Па шматлікіх дарогах вядзе аўтар сваю геранію. З гранічнай якасцю дакументаліста ён расказвае аб дзейнасці Панковай у Беластоку, дзе быў самы высокі напал барацьбы. У творы дакладна перададзены палітычныя, эканамічныя абставіны ў горадзе. Тут жа геранія сустрэлася са сваім будучым мужам, ужо тады вядомым вакалом камуністычнага падполля Аўсеем Сасноўскім. Сустрэча хвалюючая, канспіратыўная. Заўтра для абодвух зноў розныя дарогі, праца.

Шмат выпрабаванняў у жыцці Панковай. Пасля Беластока яна трапіла на Брэстчыну, едзе ў Белавежу, уключаецца ў барацьбу мясцовых рабочых і сялян. Ад хаты да хаты ідзе Панкова, расказвае людзям праўду аб становішчы ў краіне. У апавесці вельмі падрабязна апісаны кожны этап у жыцці гераніі: работа на Піншчыне, гады турмы, неаднаразовыя пераходы праз мяжу. Да апошняга дня Сося мужная і адданая. У час Вялікай Айчыннай вайны яна ў групе Веры Харужай вяла падпольную работу на Віцебшчыне і там загінула.

Кніга гэтая, безумоўна, з цікавасцю будзе сустрэта самым шырочым колам чытачоў. Апрацоўку ўспамінаў В. Ласковіча зрабіў журналіст А. Кукевіч.

Мікола ДУБОЎСКІ.

правоте. Так же, как сейчас в сарае, он расчищал себе место и в жизни. И не раз уже уступал, отказывался от всего — бросал полностью хозяйство — это когда ушел в Сибирь. Сорок лет не знал ни сна, ни отдыха, света божьего не видал. Сорок лет терпел, недоседал, но жил честно, с пота, с мозоля. Там, за занемкой, за тайгой, десятки раз все переменялось, все перегрызлись друг с другом. Он не вмешивался, пусть же не мешают и ему жить как хочется».

Не прости, вельмі не прости Ціхан Іграшын. Ён умеў спелунае азбучнымі ісцінамі («Человек в своей жизни должен уметь делать три дела. Пахать землю, значит, сеять. Косить, то есть собирать. И производить детей — слова, значит, сеять. Вот тебе и жизнь кольцо. Начало твоё и продолжение, челове...»), спелунае жывой нецярпліваасцю чалавека — ён усё вытрымае, усё перацярпіць і перачакае. Але ніколі нават самому сабе не прызнаецца Іграшын у тым, што з-за золата загубіў сваю жонку, зламаў жыццё дачцы. А ўсё таму, што ненавідзіць ён людзей, не верыць у іх, перакананы ў тым, што усё і ўсіх можна прадаць і купіць. Вось чаму Іграшын не патрэбны людзі, а патрэбна золата, вось чаму ён так паслядоўна апраўдвае сваё глухое жыццё — усё гэта ён рабіў, маўляў, дзеля дачкі, дзеля Насці, Іграшын не верыць людзям, ён і сам увесь як бы зроблены з хлусці, недарэмна Насці жыццё ў хаце бацькі здаецца вечнай «камедыяй».

Праўда, нельга адмовіць Іграшыну ў веданні чалавечай натуры. Але веданне гэта аднабаковае. Яму вядомы толькі цэневыя, злыя, эгаістычныя рысы чалавека, чалавечая ж дабраць. Яму невядома. Аднак тым і моцны, Іграшын Іграшын, што дзякуючы пчыраванні сваёй перананасці ў сіле зла, ён здольны выкідаць у чалавеку з глыбінні яго сутнасці ўсё цёмнае і брыдкае. Не вынадкава Юрый Мальнаў прызнаецца, што ў кожным з іх

ёсць Іграшын, і не вынадкава аўтар, мабыць, даў сваім героям сімвалічныя прозвішчы. Іграшын — ён як бы гуляе ў жыцці, хавае свой сапраўдны твар у імя таго, каб любой цаной выжыць.

Хто ж яны, гэтыя чацвёра, што супроцьстаяць Іграшыну? Уласна какучы, іх трое ці нават двое. Захар Тадыгешаў — персанаж, які вынісаны аўтарам вельмі схематычна, пунцірна, вось чаму пра яго гаварыць няварта. Што тычыцца Васіля Звягіна, чалавека, якога пазнала жыццё, які прайшоў фронт, палон, дык ён хутчэй за ўсё саюзнік Іграшына, чым яго праціўнік. Застаюцца двое — Калацілін і Малыш.

У абмалёўцы гэтых, самых маладых, герояў апавесці аўтар імкнецца быць актуальным, псеўдарамантычна індэўна «зоркавых» хлапчукоў яго не задавальняе, яго героі падзелены ўменнем разумна і рэзка гаварыць, працаваць да самазабыцця, ненавідзець паказуху, імкнучым шукаць праўду, толькі праўду. Але няма ў іх таго, што называецца цэласнасцю, маральным стрывжнем натуры, характара. Абодва яны вельмі ўважлівы да сябе, да сваіх унутраных перажыванняў (асабліва Малыш) і вельмі ўважлівы да іншых. Іх вызначае нейкая маральная глухата. Бо ўрэшце сіла асобы, яе ўплыў вызначаецца не столькі здольнасцю да самааналізу, колькі здольнасцю на аснове гэтага самааналізу вызначыць сваю форму паводзін з іншым чалавекам.

Цікавая і ў нейкім сэнсе важная размова адбываецца паміж Малышом і Калаціліным:

«— Іграшын, выходит, сильнее нас? — Сейчас? Да. — Ты хоть сознаешь, до чего договариваешься? — Сильнее. И жив, и силен, потому что не боится ни до чего договариваться. Не боится самого себя. А ты боишься, и в день трижды отрекаешься от себя. И я се-

годня испугался себя. Ну да еще посмотрим».

Калацілін разумее, што сіла Іграшына ў яго перакананай аднабаковасці, і яму здаецца, што іх уласная чалавечая слабасць у адсутнасці гэтай вузкай, прагматычнай веры ў саміх сябе. Аднак гэта суб'ектыўнае бачанне. Калацілін і Малыш бачаць сябе з вельмі блізкай дыстанцыі і не разумеюць, што выток іх слабасці той жа, што і выток сілы ў Іграшына, і імя яму — эгаізм. Празмерная ўвага да сябе спараджае няўвагу да суседа. Вось чаму ні Калацілін, ні Малыш не разгледзелі дачку Іграшына, Насцю. Яна гарнула да іх, яна гатова была раскрыць «тайну», але яны самі адштурхнулі яе ад сябе, бо ў іх, ужо старэзатыным успрыняцці яна — чужая, «Іграшынская». Аб'ектыўна гаворачы, і тут перамог Іграшын — ён жа папярэджаў дачку, што людзі злыя і жорсткія, што нікому яна не патрэбна, што яе лёс — адзіноцтва і золата, тым усё і скончылася. Па сутнасці, мне здаецца, што асноўны предмет спрэчкі ў гэтай апавесці — Насця, яе душа і яе лёс.

І я не магу пагадзіцца з аўтарам, калі ён у фінале ў абстрактнай, але дастаткова кранальнай форме перадае развагі Калаціліна:

«Время он почувствовал, ход невидимых часов, отсчитывающих его секунды и минуты. Это шло его время, его часы, его минуты и секунды. И он услышал их в тиши таежного, одуряющего однообразия дней. Он должен был нарушить это однообразие, потому что часы уже отсчитывали время его эпохи, которой нужен был он.

Его часы были уже пущены. И сейчас они торопили его, подгоняли под свой ритм. То же, что произошло в этой долине, свидетельствовало, что он еще не в ритме. И в этом не в ритме была его боль, его Колотиллина, боль и скорбь об утерянном времени. И ещё об утерянной, просмотренной им челове-

ской судьбе, отчасти, может быть и его собственной судьбе. Два раза стучалась к нему Настя. Не достучалась. А ведь могло быть иначе».

Схіляюсць да мыслення заадага агульнымі катэгорыямі, аддаленымі ад лёсу канкрэтнага чалавека, часцей за ўсё сведчыць аб імкненні схавач нават ад самога сябе свой эгаізм. І наўрад, ці «патрэбен» такі Калацілін сваёй «эпосе». Пана Калаціліна і Малыша сёння — гэта «страчаны» імі лёс Насці. І колькі б ні пераканвалі нас герол (а з імі ў нейкай ступені і аўтар), што усё яшчэ наперадзе, і ўрок, які даў ім Іграшын, не прайшоў дарэмна, мы не можам, ды проста і не маем права паверыць у такі аптымістычны выхад каліні ў будучым.

Якой бы вялікай ні была ў гэтых людзей любоў да чалавечтва і прага знайсці сябе, аб'ектыўная іхняя вартасць — у іх учынку. А ўчынак гэты — няўвага, абывкавасць да цяжкага лёсу нешчаслівага чалавека Насці Іграшынай, а адсюль і бяспілле і перад самім Іграшыным.

Але мне здаецца, няварта зямучацца, што ў апавесці «Дзень добры і бывай» няма станоўчага героя. Бо гэты станоўчы пачатак прысутнічае ў грамадзянскай пазіцыі аўтара, які асудзіў не толькі «сумленны» эгаізм (Іграшын), але і абстрактную гуманнасць (Калацілін, Малыш) з пазіцыі сацыялістычнага ідэалу чалавека.

В. Казько ўласціва бязлітасная аналітычнасць, пісьменнік смела ўзрывае знешнія пласты і насланні ў душы чалавека і прыводзіць нас у яго «святая святых». Гэтая смелая патрабавальнасць да сучаснага чалавека — сведчанне маральнага здароўя грамадства, якое праз пісьменніка, праз яго творчасць асацоўвае свае педаропы, ачышчаецца ад іх. Гэта зарука будучыні.

Галіна ЕГАРЭНКАВА.

Вонладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «Птушкі і гнезды» Я. Брыль (мастан В. Гарэцкі), «З'яўленне» А. Вярцінскага (мастан Ю. Чувашоў), «Нашы святы» Я. Крупенькі (мастан Я. Жыліні), «Кляновіч» Г. Пашнова (мастан Г. Мальнаў).

«Блакiтны экспрэс» — новая апавесць А. Кобец-Філімонавай. Галоўны герой яе кнiгi — наш малады сучаснiк. Напiсана апавесць у вынiку паездкi аўтара ў складзе будаўнiчага атрада «Блакiтны экспрэс» Мiнскага ГПТВ-34 чыгуначнiкаў.

Прапануем урывак з твора.

ЛЕНЯ Рустамаў выйшаў на прасёлачны шлях. Паглядзеў у бок Снова, ці не пыліцца дарога? Але ні ад мехсектара, ні ад бетонаяшалкі не йшла ні адна машына. Леня пастаяў з хвіліну ў рэздуме і пайшоў узбоч дарогі, па прымятай пыльнай траве. Далёка Слабодка. Сем кіламетраў — да абеду не дачунаеш. Але ў той бок машыны едуць часта, асабліва самазвалы. Як-ніjak, будоўля вялікая ў Слабодцы. Да таго ж яшчэ і кар’ер у тым баку, адтуль пясок на бетонаяшалку воззяць. Майстар не-не ды азiраўся: ці не йдзе машына? Але да яго вушэй далятаў толькі аднастайны шум элеватара, што быў ля фермы.

затармазіў за некалькі метраў ад яго. З кабіны высунулася галава белабысага хлапчыны з чырвоным аблупленым носам:

— Сядай, падвизуй!
Леня сеў побач з шафёрам. Хутка ён быў на месцы. Не адразу майстар знайшоў клуб: так многа яшчэ стаяла недабудаваных дамоў. Дзе-ндзе ўжо красаваліся заселеныя двухпавярховыя будынкi з ярка-чырвонымi лоджыямi, на якіх гаспадыні сушылі бялізну.

Але вось і клуб. Калі Рустамаў падыходзіў да будынка, яго насцярожыла падазроная цішыня. З клуба не даносілася ні гуку. Ён падышоў бліжэй. І вось што ўбачыў. Сярод рамён-

А. КОБЕЦ-ФІЛІМОНАВА

БАЧЫЦА АНІЯ

На меры таго, як майстар аддаляўся, шум заціхаў. Затое цяпер Рустамаў слухаў другую музыку. У небе спявалі жаваранкі. Шырокія зялёныя палі раскінуліся паабалал дарогі.

Рустамаў усімі грудзямi ўдыхаў чыстае празрыстае паветра. І лёгка яму было, і хораша. А чаму? Малодасць, ці што? Дваццаць пяць гадоў ужо, памала пражыта. Армія за спіной. Але гэта яшчэ маладосць. І самае галоўнае яшчэ не здзейснілася ў жыццi майстра. А што гэта, самае галоўнае, ён і сам пакуль што не ведаў. Ды верыў, што будзе ў яго жыццi нешта важнае, харошае. Верыў і чакаў. Рустамаў любіў працаваць з агеньчыкам. А хлопцы стараннны аказаліся, асабліва ў першай брыгадзе. Пачалі няблага. А вось трэцяя брыгада хвалюе яго. Самая складаная ў іх праца. Працуюць на даху мехсектара. Там асцярожнасць патрэбна. А хлопцы адчайныя. Адзін брыгадзiр Ігар Красiнскі чаго варты! Без усялякай страхойлі на самы край даху з масцярокам палез. А што, каб вечер? Рустамаў так і сказаў цябату Красiнскаму, калі падышоў да яго і масцярок забраў:

— Адыдзі! Далей адыдзі! Яшчэ галавой за воблака зачэпішся, або ветрам цябе здзьмухне!

І сам на краях даху ўсю сцяжку зрабіў. Цяпер яму спакойна. Ніхто не зваліцца. Потым на першы аб’ект пайшоў. Да фермы і пешыня дайсці можна. Усяго паўтара кіламетра ад Снова. На вышках парадак навёў. Там усё добра. Лубчонок — брыгадзiр здольны. Слухаюцца яго хлопцы. Ну, а ў клубе самая спакойная работа — бетон-кладуць. Гэта прасцей. Праўда, цяжка яго на насітках цягаць. Паспрабуй рыдлёўкай увесць дзень бетон паварочай! Без рук застанешся. Той, хто будзе потым у клубе музыкай ценшыцца, і не ўявіць нават, як цяжка было гэтым юнакам...

Леня так задумаўся, што і не заўважыў, як яго абганяў самазвал. Ён

каў, што буйна квітнелі на пустыры, загаралі хлопцы. Загаралі ў поўным сэнсе гэтага слова, падставішы шырокія плечы пад гаючыя сонечныя праменні. Адзін з іх трымаў у пальцах рамонак і, адрываючы па аднаму пяльстку, сонна мармытаў:

— Любіць, не любіць, плоне, пацалуе, каго да чорта пашле, мяне да сэрца...

— Загараем, так? — пахмурна спытаў Рустамаў.

Усе борздзенька ўскочылі. І пасыпалася з усіх бакоў:

— Гаджыбалаевіч! Дык мы ж не вінаваты! Нам бетон не прывоззяць!
— Пакуль няма бетону, іншую справу б — рабілі! Смецце выносьце! Думаець, калі далёка, дык вас і не відаць? Я з даху мехсектара ўбачыў вашы голыя лыткі. За работу! — залаваў Рустамаў. І рантам нешта хутка-хутка загаварыў на сваёй мове, што ён заўжды рабіў у хвіліну гневу.

— Дык мы ж смецце вынеслі! — смешна міргаючы вачамі, сказаў адзін хлапец.

— Дзе павыносілі? З двух паверхаў павыносілі? Так хутка? Там жа на некалькі дзён работы! Дзе брыгадзiр? Без штаноў і не пазнаеш!

— Меркавалі, што паспеем... — паспрабаваў апраўдацца брыгадзiр. Ён тарошка нацягваў на слабе жоўтую майку.

Майстар зiрнуў на белабысага хлопца з-пад брыля сваёй белай палатнянай кепкі, ды так, быццам малаўкай працяў. І рантам убачыў на майцы намаляванага ваўка і зайца, а пад імі надпіс:

«Ну, зайц, пачакай!»

— Малайчына, воўк, нічога не скажаш! Вызначыўся са сваёй брыгадай! Апошнiе месца зоймеш! — сярдзіта сказаў майстар брыгадзiру. — А ну, бяспятанная каманда, надзець усім штаны! — загадаў ён.

Байцоў быццам ветрам здзьмула на другі паверх. І забегалі, як мурашкі, смецце на насітках выносячы.

Хутка прывезлі бетон. Рустамаў дапамог яго выгрузіць. А потым разам з іншымi бетонараваў першы паверх.

Смешна было яму глядзець, як Маліноўскі, заўжды марудлівы і сонны Маліноўскі, цягнуў цяжкія насіткі — аж падкошваліся ногі. А ззаду ішоў Кулік, ішоў упэўнена, не звяртаючы ўвагі на напарніка, які яго ўпрошваў:

— Кулік, міленькі, ну, пачакай! Дай перадыхнуць!

Але Кулік быў няўмольны.

— Ідзі, ідзі, зайц! — падганяў ён беднага Маліноўскага, з якога пот каціўся градам.

— Што ты яго так? — спытаў Рустамаў брыгадзiра.

— Хай прывыкае, — спакойна адказаў той.

— Куліка ў камсамол хутка прымаць будуць! Вось ён і стараецца! — з усмешкай растлумачылі хлопцы.

— Ты ў камсамол уступай сабе, але хлапца пашкадуў... Ты бачыш, што цяжка яму! Станавіся наперадзе, а Маліноўскі — ззаду. Паперадзе заўсёды цяжэй. Гэтак і рыхтуй сябе ў камсамол.

Памяняліся месцамі. Але цяпер Маліноўскаму прыйшлося яшчэ горш: ён як не бег за Кулікам. Не вытрымаў, апусціў на зямлю насіткі.

— Не магу... — распачына сказаў і далонь сцёр з твару пот.

— А вы накружайце меней! Бо пун падарываць... параў майстар. Давялося паслухацца.

Калі заходзіла сонца, байцы закончылі працу і селі ў аўтобус. Кулік паспрабаваў выцярці скураное сядзенне, але пыл — як прысох, не сцiраўся. Што ж, можна і так сеесці, не за камфортам сюды прыехалі, а справу рабіць. Аўтобус забіраў з будоўлі не толькі членаў брыгады, але і вальгасных рабочых, якія жылі ў Снове. Побач з Кулікам сядзеў пажылы рабочы. Стаў ён разглядаць хлопцаў. Іх стомленыя, загарэлыя да чарнаты твары. І паспачуваў:

— Цяжка, хлопчыкі?

Па-рознаму адказалі:

— Ды не. Што вы!

— Ёсць крыху...

А рабочы паглядзеў уважліва на Маліноўскага і, кінуўшы ў яго бок, сказаў:

— Вось яму, мусіць, цяжкавата, Па твару бачу. Гарадскі. А ты, мабыць, з нашых? — рантам спытаў ён Куліка.

— Угадаў, дзядзька.

— Мы тут амаль усё з вёскі! Гарадскіх мала! — сказаў Рустамаў.

— Яно і відно, што з вёскі... А я думаю, куды гэта наша моладзь падзявалася? А яна — вось яна! А калі б так усё не спышаліся пакінуць нас, старых, не трэба было б цяпер да нас на падмогу ехаць. Яно можна і зразумець, усіх у горад нацягнула. А дарэмна! І ў нас цяпер, як у горадзе. А можа і лепей. Паветра чыстае. А гэты, — рабочы зноў кінуў у бок Маліноўскага, — дагоніць вас! Нічога, і яму потым лёгка будзе. Спыраша ўсім цяжка...

Аўтобус ужо ехаў па шырокаму фасіюну, пакідаючы за сабой такі хвост пылу, быццам нехта дымавую шапку на дарогу кінуў. Усе чамусьці маўчалі. Відаць, дужа стаміліся. Сонца сёння смаліла не на жарты. А ў такую спёку працаваць цяжка. І толькі адзін рабочы ўсё гаварыў, гаварыў, быццам некага халеў абназдець, сунешчыць.

А ўвечары засядаў штаб атрада. Калі падвалі вынікі дня, то выявілася, што Лубчонок са сваёй брыгадай на першае месца выйшаў.

— Ура! Мы першы! — радаваліся байцы, што працавалі на ферме.

Другое месца заняла трэцяя брыгада, а другая, як і гаварыў Рустамаў, засталася ў самым хвасце. Доўга яшчэ абмяркоўвалі байцы пражыты дзень. А калі рыхталіся да сну, рантам у спальню ўбег Майсёня і закрычаў:

— Хлопцы! У нашым палку прыбыло!

— Хто?.. Дзе?.. — насыпалася адусюль.

— Дзёўка!

І неjak адразу прыціх лагер.

Навіна ўсіх узрушыла. Хлопцы штохвілінна шпачыравалі міма штабных дзвярэй, але тыя ні разу не адчыніліся, падзеяна схавалішы таямнічую госцю. Хто яна? Што ёй тут трэба? Асабліва Майсёню і Круціліна цікаваць разбірала. Не вытрымалі яны. Ціхенька падкраліся да акна штаба, што выходзіла на задні двор. Акно высока. І прыйшлося Круціліну сагнуцца, а Майсёню ўзбраўся на яго і пачаў падглядваць ды падслуховаць, што ў штабе дзесца.

— Ну, што? Бачыш? — спытаў шэптам Круцілін.

— Бачу! — яшчэ ціней адказаў Майсёня.

— Прыгожая?

— Нішто!

— А што нашы камандзiры?

— Не ведаю... гавораць... пайшлі...

Яна адна засталася! Дзверы на кручок зашчылілі...

— Злазі! Больш не магу! Рэбры памуліў! — прастагнаў Круцілін.

— Пачакай!

І рантам Майсёня саскочыў з яго сiнны і малаўкай шуганаў у кусты. Круцілін кінуўся за ім. І свочасова: высокая стройная дзючына падыходзіла да акна. Ужо з кустоў слбры бачылі, як яна закрывала акно газетай. Хутка ў штабе патухла святло.

— Спаць лягла, — здагадаўся Круцілін.

— Ага! У самым кутку ложка стаць. Спаць ёй больш няма дзе. Пойдзем! Бо дзверы зачыняць.

Доўга хлопцы не маглі заснуць. Усё думалі-гадалі, хто гэтая дзючына? Але так і не дадумаліся. Заснулі.

На другі дзень Аня, так звалі дзючыну, разам з першай брыгадай паехала на ферму. Прайшла чутка, што Аня медыстра. Але чамусьці хлопцы не паверылі. Навошта ім медыстра, калі ўрач у іх ёсць, ды і таму няма чаго рабіць? Дзюкуй богу, ніхто не хварэе. Не, тут нешта не так. Са здзіўленнем пазіралі на Аню байцы. Але спытаць не не адважыліся. Байліся пакрыўдзіць. І моўчкі, спакваля цікавалі за ёй.

Аня была апанута ў рабочы камбiнзон, як і ўсе хлопцы. І працавала з усяе сілы. Сароку надмянула. Аня насіла дошкі для апалубкі, выграбала раствор з тачак, масціла дарогу. Але хлопцы бачылі, што цяжка ёй, што да фізічнай працы яна не звыклая. Не паспець ёй за імі, такімі дужымі, мускулістымі.

Майсёня цішком цікаваў за Аней. І аднойчы, калі яна прыходзіла міма яго, далікатна пакланіўся ёй, прадставіўся:

— Мiне Сенею завуць і займеннікам. Прыцягальным. Не зразумелі?.. Мой Сене! — растлумачыў. — А вас?

Аня здзіўлена зiрнула на хлапца. Але ўсміхнулася і адказала:

— Аня.

— А дазвольце вас спытаць. Чыя вы родам і адкуль? — іранічна працягваў свой допыт Майсёня.

— З сусвету! — дыпламатычна адказала Аня, прыпомніўшы адказ Сакрата, калі таму задалі такое непажаданае пытанне.

— Ух ты-ты! Дык мы землякі! — не разгубіўся Майсёня. І занеў: — Мой адрас не дом і не вуліца, мой адрас — Савецкі Саюз!

Больш ні пра што ён не пытаўся. І Аня пра сiбе ні слова. І па-ранейшаму для байцоў заставалася загадкай: хто гэта дзючына і навошта яна тут? І крыўдна стала ім, што ад іх нешта ўтойваюць камандзiры. Калі ім задавалі пытанні, тыя ўхіляліся ад адказу. Хлопцы западозрылі ў гэтым нешта няладнае, і пачалі ўжо коса пазираць на дзючыну.

Аднойчы ўбачылі, як Аня, пакінуўшы працу, адышла ўбок, выняла з кішэні запісную кніжку і пачала нешта пісаць у ёй. Майсёня шапнуў нешта Круціліну. Той згодна кінуў, наблізіўся да Аняй рыдлёўкі і ціхенька ўзяў яе... А калі дзючына схавала кніжачку ў кішэню і хацела ўзяць рыдлёўку, яна не знайшла яе, і разгублена спыталася:

— А дзе мая рыдлёўка?

Ніхто не адказаў ёй. Усе моўчкі працавалі.

Аня падышла да гладзільчыкаў і пачала чакаць, калі спатрэбіцца яе падмога, каб перанесці дошку для апалубкі на новы ўчастак. Але толькі яна сагнулася, каб падняць дошку, як тая выскінула з-пад самага носа яе. Аня азiрнула — Сарока, бы на крылах, уносіў дошку. Аня пайшла туды, дзе выгружалі раствор з тачкі. Але і тут для яе не знайшлося занятку. Не будзеш жа раствор рукамі выграбаць!

— Хто ўзяў мяю рыдлёўку? — яшчэ раз спытала яна.

Байцы маўчалі. Аня не ведала, што і думаць! Можна яны не хочуць, каб яна ператамлялася? Шнада яе стала? Гэтага яшчэ ёй не хапала! А калі і шкадуець, тады навошта яны так загадкава маўчаць, не глядзяць у яе бок, адварочваюцца і працуюць моўчкі, без жартаў, не так, як заўсёды? Аня адбылася і аноў нешта запісала ў сваю кніжачку.

У гэты дзень працу закончылі раней звычайнага. Было шмат прастору. Самазвалы не прывозілі раствор.

Незадаволены хлопцы моўчкі пакідалі кароўнік.

А вечарам сьшыліся брыгадзіры і пра нешта доўга гутарылі з майстрам.

Калі Аня ўвайшла ў штаб, усе ўжо разышліся. Толькі Рустамаў яе чакаў. Аня і дзвэрэй за сабой зачыніць не паспела, як зразумела: нешта здарылася. Такі змрочны твар быў у Рустамава. Дзяўчына села за парту і моўчкі пачала чакаць, пакуль той загаворыць. І майстар загаворыў:

— Хлопцы байкот аб'явілі. Не хочучь з табой працаваць.

— Чаму? — аж зайшлося сэрца ў Ані.

— Мы, кажучь, працуем, а яна вершы піша. Усё пытаюцца, хто такая. Можна, сваячка чыя-небудзь. Прыехала за іх кошт грошы зарабляць? У нас, кажучь, працоўная камуна!

Аслупнячела Аня, пачуўшы такое. Потым засмяялася. А пасля задумалася і трывожна сказала:

— Кепска, майстар. Што ж мне рабіць? Такія адносіны хлопцаў пашкодзіць мне! Калі і далей так будзе, дык мне даўдзецца паехаць адсюль! Што рабіць?

— Не ведаю. Можна, праўду скажаць?

— Нізавошта! Калі яны даведаюцца, што я студэнтка журфака і прыехала на практыку, тады ўвогуле я нічога не панішу.

— Трэба з Віктарам намеркаваць. Можна, што-небудзь прыдумаем.

Рустамаў пайшоў. Аня засталася разгубленай, закланчонай, і ўсё думала, думала, намагаючыся знайсці выйсьце з такога непрадбачанага становішча. Хто мог думаць, што ў галовы хлопцаў улезе нейкае глузства! Так пра яе падумаць! Але тут Аня і абараняла іх. Адкуль ім ведаць, хто яна? На лбе не напісана, што з добрым намерам прыехала. Калі з добрым, дык і хавацца няма чаго. А калі хаваешся, дык, можна, і сапраўды дармаедка, «утрыманка», як яны кажуць. Што рабіць? Што рабіць?...

На другі дзень усё паўтарылася. Быццам па ўзмаху чароўнай палачкі зніклі з-пад Анінага носа прылады. І дзяўчына зазлавала. Рашэнне прышло ў адзін момант. Яна накіравалася на самы цяжкі ўчастак, дзе выкружалі раствор... Падшоўшы да Чураі, узялася абераць за рыдлёўку, якую ён трымаў, і ні слова не кажучы, пацягнула да сябе. Чураі, не чакаўшы гэтага, здзіўлена ўтаропіўся на Аню, але рыдлёўку не аддаў. Тады Аня з усёй сілы рванула на сябе чаранок.

— Дай рыдлёўку! — злоена сказала яна.

Чураі аслупняў. Аня захапіла рыдлёўку і яшчэ раз коротка і цвёрда сказала:

— Адыдзіся!

Той, як заціпматызаваны, адышоўся. Аня стала на яго месца. І на вачах разгубленага хлопца пачала выграбаць раствор і накружаць тачку. Чураі стаў і з влікім здзіўленнем глядзеў на дзяўчыну, не здольны зразумець, што здарылася. Потым пайшоў да гледзільчыкаў.

За гэтай сцэнай назіралі толькі двое — Пацейкін і Круцілін, які сталі і чакаў, пакуль Аня напюніць яго тачку. І калі Круцілін пакінуў тачку на драўлянай дарожцы, ён наўз з сабой і навіну, якую адразу ж наведзілі гледзільчыкам. І тыя накінуліся на беднага Чураі:

— Штрайбрэхер! Навошта ты аддаў рыдлёўку? Баялівец!

— І хто б мог падумаць? Каб гэта Сарока, а то — Чураі!

— Што, у цябе сілы не ханіла? Не даў бы і ўсё!..

А калі Круцілін вярнуўся з парожняй тачкай за растворам, ён не на верыў сваім вачам! Аня і Пацейкін так дружна працавалі, што, здавалася, ужо даўно рабілі разам. І яшчэ здавалася Круціліну, што Пацейкін красавалася перад ёй. Ён так і сынаў жартамі:

— Эй, матарыст! Націсі на клавіш — тавар прадай! — крычаў Пацейкін уніз Веразоўскаму, які накружаў лябёдку. — Берлагі пустыя стаяць!

«Берлагамі» хлопцы паспелі ахрысціць тачкі, і тут жа Пацейкін кінуў камплімент маладзенькай рабочай у стракатай квіцстай кофіце, што праходзіла ўніз:

— Ую-ю-ю! Ад руж пасвятлела тут!

Дзяўчына падарыла яму усмешку. Аня тансама ўсміхалася. Выгляд у яе адразу змяніўся. І калі ўчора яшчэ была разгубленай, то зараз адчула сваю сіду і ўжо не адступала. Што б там ні было, а яна павінна заваяваць давер гэтых хлопцаў.

І па тым, як Пацейкін глядзеў на

Аню, як ён стараўся працаваць, Круцілін здагадаўся, што паміж імі нешта адбылося. Не мог жа ён, на самай справе, так адразу здраціць усёй брыгадзе! З-за каго? З-за дзяўчаняці, невядома кім суды прыстравілі? Не, тут нешта другое. Круцілін паклікаў Пацейкіна і спытаў па-змоўніцку:

— Ты што? Падбіваеш кліны? Хто яна? Сказала?

— А ты выбірай словы! «Падбіваеш...» Я табе падабю зараз! Нічога яна мне не сказала. А калі б сказала... Адно запомні: сумлены яна чалавек. Так і хлопцам перадай. І крыўдзіць яе не трэба.

Круцілін пайшоў ні з чым. Так і не даведаўся ён, што сказала Аня Пацейкіну і чаму ён так змяніўся. Адно зразумець Круцілін: Аня адкрыла яму нейкую тайну. У вучылішчы ўсе павяжалі Пацейкіна і крыху пабойваліся яго біцпесаў. Армія загартавала хлопца. Да таго ж і справядлівы заўсёды. Сапраўдны мужчына. Верыць яму можна. І Круцілін паверыў. І пачаў думаць пра Аню лепш. Ды што ні кажыце, а спадабаўся яму Анін учынак. І не толькі яму. Адчулі хлопцы ў дзяўчыне характар. Пачалі чакаць: што ж далей будзе?

Аня працавала там, дзе было цяжэй. У яе кружылася галава ад сонца, якое так смаліла ўвесь дзень. Хустачка з брыльком не дапамагала, і сонца сляпіла вочы. Аня штохвілінна выцірала твар рукавом, кашулі. Смягла ў роце. Чайнік быў пусты. Ваду выпівалі хутка, а бегчы за ёй не было часу. А бывалі імгненні, калі Ані здавалася, што яна вось-вось зваліцца на цэментаваную пляцоўку, на якой стаяла лябёдка. Гэтыя імгненні яна перажывала тады, калі ўжо саслабелымі рукамі ўтырала ў густую масу рыдлёўку і несла яе, цяжкую, ад лябёдка да тачкі. І ўсё ж дзяўчына не здавалася. Так яна працавала ўвесь дзень. А потым не прывезлі раствор. Байцы вымушаны былі адпачываць, і Аня таксама.

Майсея, прысеўшы на бэльку, закатаў на правай назе штаніну. Аня ўбачыла да крыві сцёртае калена.

— Выцігни нагу. Едам намажу, — спакойна сказала яна.

— Я баюся ёду!..

Ён сказаў гэта перашуча і глядзеў не на Аню, а на таварышаў.

— Мужык ты, ці хлопці?! — не вытрымала яна.

Гэта быў выклік, кінуты не толькі аднаму, а ўсім. Зараз павінна рашыцца нешта важнае. Усе зацікаўлена пазіралі на Аню і Майсею. І раптам нехта ціха сказаў хлопцу:

— А ты не бойся ёду!.. Чаго там...

І ўсё з палёгкай ўздыхнулі. Лядок растаў. Майсея паслухмяна закатаў калашыну. Але толькі Аня паднесла змочаную ёдам вату, толькі дакранулася да сцёртага калена, як Майсея залемантаваў на ўсё вышкі ад някучага болю:

— О-о-о!.. Маці мая — жанчына!

У-у-у!..

Быццам выбух страсянуў наваколле — так рагаталі хлопцы.

А калі Аня забінтавала калена, Майсея закатаў другую калашыну і сказаў:

— Люблю, калі мне ногі перавязваюць.

І зноў смяюцца байцы. І не разыходзяцца.

— Што, зайздросна? — спытаў у іх Майсея.

— Заўтра на работу не пойдзеш. У сталеўцы посуд будзеш мыць, — раптам сказала Аня.

— За што?! — ускочыў Майсея.

— За тое, што на каленях поўзаеш, — пакартавала дзяўчына.

Рагоўчы хлопцы. Суцяшаюць засмучанага Майсею:

— Лічы, што табе пашанцавала!

Нешта здарылася з байцамі. І так хораша ўсім стала! Як у сям'і, калі каго-небудзь нездарок пакрыўдзілі, але потым усё склалася добра. А Круцілін з вінаватай усмешкай спытаў:

— Хлопцы, у каго яшчэ што баліць? Нікога перавязваць не трэба?

І Аня зразумела, што байцы хочучь хоць чым-небудзь загладзіць, перад ёй сваю віну, хочучь ёй зрабіць прыемнае, падкрэсліць, што цяпер яна такая ж, як і ўсё, што яны раскайваюцца ў тым, што надобра пра яе падумалі. І Аня даравала ім.

— Мужыкі! Раствор прывезлі! — крыкнуў нехта.

Усе разбегліся.

У канцы рабочага дня Майсея падшоў да дзяўчыны.

— А ўсё ж, хто вы? — спытаў ён.

— Я — баец! — з усмешкай адказала Аня.

У маі 1944 года 16 партызанскіх брыгад дз вёсак Паперна і Новае Сяло Ушацкага раёна прыравалі фашысцкую брыгаду. Партызаны змагаліся са шматтысячнай групоўкай ворага, і ў вярочным баі перамаглі. Я захапіўся музыццю і адвагай сваіх землякоў, іх глыбокім пачуццём любові да Радзімы. Але п'ема «Прарыў» расказвае не толькі аб тагачасных падзеях. Гэта таксама і роздум аб месцы сённяшняга маладога пакалення ў барацьбе за мір на зямлі.

Аўтар.

П Р А Р Ы Ё

У Р Ы В А К З П А Э М Ы

...А лес не спіць. Не спяць азёры.

Плюскоўчы хваляй ля камля.

Ноч чорная, як дымны порак,

Чыркі — уздыбца зямля.

Ніхто не спіць. І толькі дзецям

Лёс дазваляе сны глядзець.

Не страшны золкі дождж і вецер

Каля матуліных грудзей.

Расце людское хваляванне,

Нібыта цеста у дзяхы.

Жыццё і смерць. А паміж вамі —

Хвіліны ніткаю мякы.

Ардою пацуквай лезуць

Цераз завалы чужакі.

Каторы дзень вісяць над лесам,

Скуголяць «рамы», бы ваўкі.

І ў гэтай цемні трывожнай,

Што тоіць безліч мар, надзей,

Ідуць камбрыгі асяржона,

Глядзяць на стомленых людзей.

Яны даўно згарнулі карты,

Атрадам дадзены загад.

Адзін ён толькі зараз варты:

— Наперад! Ні на крок назад!

І партызан семнаццаць тысяч

На цесным зрытым «пятакчу»

Апошняй клятвай пакляліся

Правацца з боем за рану.

Пад клятвай кулі зробіць росчырк.

У рукі ўзяты не дарма

На волю самы лепшы пропуск —

Гранаты, сябра-аўтамат...

Скаваны вочы казыркамі,

На твары набягае цень.

Яны сягоння у адказе

За ўсіх: старых, жанчын, дзяцей.

Іх першы бой... другі... «жалезка»...

Як толькі слова празвініць,

Нацягваецца, нібы леска,

У памяці падзеяў ніць.

Ідуць, з травы страсаюць росы.

Маўчаць... Маўчанне да пары.

Ля вуснаў тлеюць папярсы,

Нібы бікфордавы шнуры...

У небе вогненная кветка

Не для букетаў расцвіла —

Уверх рванулася ракета,

І расхінулася імгла.

Вісіць ракета, як пыталынік,

Над хвойнікам глухім, густым:

— Ці будзе на зямлі світанак!

Ці толькі горкі даўкі дым!

Як быццам пекла, пад нагамі

Балота, ляда загуло.

Гараць вялізнымі кастрамі

Паперна, Новае Сяло.

Хто спыніць іх, хто іх не пусціць!

У рукапашнай бой сляпы.

Не ліст трашчыць тугі капусны —

Прыклады трушчаць чарапы.

Спіну паказваюць «арыўцы»,

Ад жаху не бягучь — ляцяць...

І помстай партызан іскрыцца

Над групам ударнай сцяг.

Упаў на верас непрымяты,

Хрыпіць камбрыг:

— Сыны... Далей!

А сэрца выбухне гранатай —

І перад ім хіснецца лес.

Са шлей удыбкі рвуцца коні,

Трэск, тупат тысяч ног і крык.

Цяпер і смерць іх не дагоніць —

За вышынёю сцяг гарыць...

— Матуля!.. — хлопчык зноў гукае,

Ды свет пусты, бы ўвесну сілеп.

Яго да сэрца прыціскае

Разведчык, што ў баі аслеп.

І нацянькі, цераз балота,

За горла ўзяўшы ліпкі жах,

Ідзе на блізкія грымоты

З малым, прыціхлым на руках.

Над імі па лісці сцябае

Свінцовай цугай кулямёт.

А партызан малому бае,

Сціраючы крывавы пот:

— Дзе была ты, мышка!

— На таку.

— Што рабіла!

— Малаціла асаку.

— Што атрымала!

— Кус сала.

— Дзе яго дзела!

— Кошка з'ела...

Яны не думалі аб славе,

Не з тым вялі ў лясах вайну.

Стралою вогненная лава

Прашывала ворагаў сцяну.

Грымелі ноч, а потым ранак,

Бы мост, пад ботамі байцоў.

І хруснула, як абаранак,

Блакады цеснае кальцо.

Ля Ушач удар магутны гэты

Усіх шаснаццаці брыгад

Пранесла рэха па-над светам,

Пачуў ажно берлінскі кат...

Абмыты церпкі пот і раны

У возеры далёкім Шо.

Стаялі моўчкі партызаны —

Жаданы час да іх прыйшоў.

Скупы радок маскоўскай зводкі,

Салют ля могілак сяброў.

Смак Перамогі не салодкі,

Салёны, як сляза і кроў.

І ўсё ж люд вольны прад вачамі,

І радасць, сэрца, не трымай!

Над пушчай груганы крычалі...

А на зямлі быў месяц май.

Дзмітрыю Кавалёву—60

Д. Кавалёў — аўтар дваццаці пяці кніг. А пачынаў пісаць ён у цыпер ужо далёка ў трыццаці гады. У 1938 годзе ён, сын кавалца з Ветні, у сацыялістычнай праўдзе змяніў свой першы перыяд. Потым былі новыя выступленні ў рэспубліканскім і ўсесаюзным друку. Паэт Дзмітрый Кедрын, які ў той час працаваў літаратурным кансультантам у часопісе «Молодой колхозник», цёпла адрагушаў аб адным з твораў маладога аўтара. А ў 1940 годзе ў Мінску выйшаў першы паэтычны зборнік Д. Кавалёва «Далёкія берэгі».

З першага да апошняга дня вайны ён служыў на Паўночным вайсковым флоце, удзельнічаў у баявых паходах караблёў.

Цяпер паэт жыве і працуе ў Маскве. Толькі на-ранейшаму ён з роднай Беларусі. Не выпадкова ў адным са сваіх вершаў Дзмітрый Міхайлавіч прызначае: «Русь, нареченная горда-то Велой, — с Велікой Русью ты слілася во мне, как две любви во ржи заголубелой с одною правдой в мире и войне».

Д. Кавалёў прадаўца лепшых традыцый нашай літаратуры. У яго вершах на першы план выступае асабісты вопыт, ён застаецца верным сваім мафальным прынцыпам. І паралельнаму з найвышэйшай патрабавальнасцю адносіцца да кожнага напісанага радка. Многа робіць, каб назіраць усесаюзная чытача з твораў беларускіх паэтаў, якіх ён даўно і актыўна перакладае на рускую мову. А яшчэ — работа з маладымі аўтарамі. Дзмітрый Міхайлавіч заўсёды з лаватай ставіцца да творчай змены.

І. ВІШНЕУСКИ.

Лазару Шапіру—70

Сёння, пісьменніку Лазару Шапіру спаўняецца 70 гадоў. З гэтай нагодай праўдзіне Саюза пісьменнікаў БССР накіраваў юбілярнае прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Лазар Львовіч! Шчыра вітаем Вас з нагоды Вашага сямідзесяцігоддзя! Свой жыццёвы шлях Вы пачыналі з працы на заводзе. Потым была працяглая служба ў рэдакцыі Савецкай Арміі, дзе Вы прайшлі шлях ад рэдактара байца да адназначнага палітработніка».

У час Вялікай Айчыннай вайны Вы актыўна супрацоўнічалі ў военным друку, баявым словам журналіста змагаліся з ворагам.

Літаратурную творчасць Вы пачалі з апавяданняў. Вашаму плуру належыць аповець «Кипучие дни», п'еса «Рожденные летать» і шэраг наваў, якія друкаваліся ў перадавых выданнях і ў асобных зборніках.

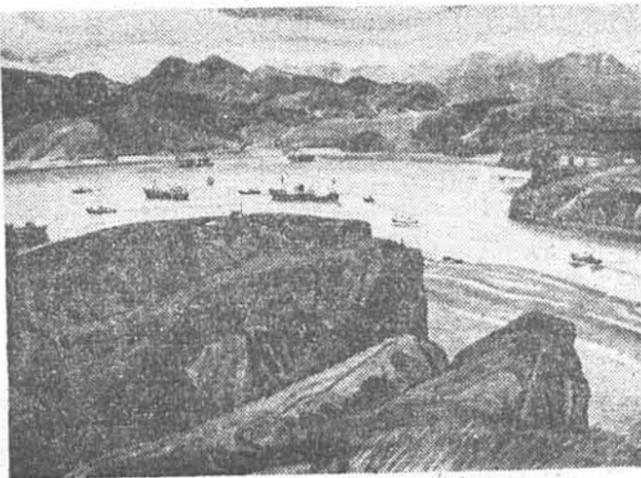
Шмат гадоў пасля вайны Вы аддалі рабоче ў армейскіх бібліятэках, актыўна прапагандавалі сярод чытачоў лепшыя здабыткі савецкай літаратуры.

Нам прыемна адзначыць таксама, што Вы прымаеце актыўны ўдзел у жыцці пісьменніцкай арганізацыі, шмат гадоў з'яўляецеся старшынёй Савета клуба Саюза пісьменнікаў БССР.

Жадаем Вам, дарагі сябра, доўгіх гадоў жыцця, творчых поспехаў, шчасця».

Рэдакцыя штодзённіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтых віншаванняў і жадае юбілярам новых поспехаў, адмыкнення творчых задуш.

АКВА — значыцца, вада. Адсюль і назва фарбы, якая не толькі разводзіцца на вадзе, але і жыве на лісце яе патокамі, мяккімі разлівамі, кроплямі. Самы жывы, аператыўны від мастацтва, здольны перадаць свабодны рух рукі, раптам ператварыўшы яго ў палёт воблакаў або калыханне траў над ветрам, у сакавітую прыгажосць палёну зямлі, або феерычную ўспынку агню ў мартэнаўскім цэху, у бязмежную прастору думкі, адчування мастака... Акварэль — жывапіс яна ці графіка? Яна і тое, і гэтае. Паводле каларовых, дэкаратыўных магчымасцей — жывапіс. Яна бліжэй да графікі па адлюстраванню руху часу. Але яна бліжэй да жывапісу па глыбінні вобразнасці, дасягаемай мастакам, у карцінай завяршанасці лістоў. Аб усім гэтым мы маем рацыю гаварыць толькі цяпер, на сучасным этапе развіцця акварэлі. Гэты від мастацтва атрымаў прызнанне ўсяго дзесяцігадоў назад, калі на ініцыятыве старшын прайўлення Саюза мастакоў СССР К. Ф.

Г. Яфімчкін (Масква). Караблі вяртаюцца ў бухту.

ні акварэльнай тэхнікі. Яна завоевана дасканалы. Не ставіць і пытанне аб абмежаванасці зместу, аб перавале работ эцюднага плана, таму што ўзяты і гэтыя рубжыкі. Патрэба ж у паглыбленні задач узняла і тэхніку «вадзянога» жывапісу да высокага, артыстычнага майстэрства.

— Гэта прыгожая выстаў-

здзівіла прыгажосцю палітры, шырокай тэматыкай, шматграннасцю жанраў, срод якіх асаблівае развіццё атрымалі бытавыя сюжэты, нацформорт, партрэт. «Акварэль навучылася гаварыць аб розным і па-рознаму». — адзначыла гэты відавочны факт кандыдат мастацтвазнаўства, масквічка Г. Дэ-

ЖЫВАПІСНАЙ МОВАЙ АКВАРЭЛІ

Белашовай была створана спецыяльная камісія па акварэлі, якая стала арганізацыйна-творчым цэнтрам для мастакоў усіх рэспублік, якія захапіліся гэтай тэхнікай. Рацей жа акварэль лічылася адным са сціпых дапаможных графічных сродкаў, зручных пры беглых рэпартажных замалёўках або для лёгкай падфарбоўкі малюнка. Усяго за дзесяць гадоў пройдзены шлях, які вывёў акварэль са станавішча «эволюці» ў мастацтва ў з'яўляючы палачы наважанай «паці». Гэтым палацам стаў зараз Мінскі Палац мастацтваў.

«Ці магчыма акварэлю дасягнуць інтэнсіўнасці колеру, багацця фактур, прадметнасці?» — усклікалі не так даўно прыхільнікі малянага жывапісу. «Ды няўжо гэта акварэль?» — здзіўляліся гледачы. І хаця час першых захапленняў і здзіўлення прайшоў, чацвёртая Усесаюзная выстаўка адзначыла новы этап у развіцці гэтага віду мастацтва. Экспанавана каля тысячы работ 380 аўтараў. І ўжо не ставіць у кожна праблем пытанне аб засваен-

на! — выказаў агульную думку мастак са Свядлоўска Б. Сямёнаў.

Экспаніцыя сапраўды незвычайна эстэтычная. А радасць для вока саграе і Душу. «Характэрная прыкмета мудрасці — гэта нязменная радаснае ўспрыманне жыцця...» — было сказана яшчэ ў час Адраджэння. Есць ісціны, якія не старэюць. Мы можам сцвярджаць, што прыгажосць, эстэтычны зарад выстаўкі — гэта адбітак перш за ўсё свегаадчування не ўдзельнікаў. Гэта пазіцыя аптымізму, гуманнасці, уласціва нашай Ідэалогіі, нашаму мастацтву.

На абмеркаванні, што праходзіла гэтымі днямі, сабраліся мастакі і мастацтвазнаўцы з Беларусі і Расійскай Федэрацыі, Прыбалтыкі і Закаўказзя, Украіны і Сярэдняй Азіі, было імкненне выявіць сутнасць мастацтва акварэлі ў аспекце творчых праблем вобразнага адлюстравання свету. Не спатрэбілася гаварыць аб тым, што сказана само за сябе. У дзень адкрыцця выстаўка-

масфенава. Яна сканцэнтравала ўвагу прысутных на тых праблемах, якія асабліва важныя цяпер. Адна з іх — імкненне мастакоў весці працягла дэялог з гледачом, якое выявілася ў серыйнасці. Серыйнасць характэрна і для графікі. Але акварэль асабліва выразна вызначыла розныя прынцыпы аб'яднання лістоў у своеасаблівы жывапісны сюіты.

У першым вышадку — гэта сувязь тэматычная. Кампазіцыйная гармонія лістоў, супольнасць мастацкага вырашэння дапамагаюць шматграннаму раскрыццю тэмы ў серыі маскоўскага мастака К. Максімава «Людзі КамАЗа». Тут і востра схопленыя партрэтныя характарыстыкі будаўнікоў, і цеплыня жанравай сцэны ў лісце «Чакаюць брыгаду».

Другі тып серыі — сувязь лістоў унутраным драматычным сцэнарыем. Тут перад мастаком паўстае задача адлюстравання складаных пачуццяў у калітных жывапіс. Такія работы пабываюць рысы філасофскага роздуму ў серыі латышскага мастака Д. Скулма «Сям'я», дзе адзначаны этаны чалавечага быцця ў іх эмацыянальнай афарбоўцы. Гучыць магутнай сімфоніяй аб родным краі цыкл акварэлей А. Петухова «Рускі хлеб». Мінскі мастацтвазнаўца К. Зелыной гаварыць пра тое, як гэты мастак з Кургана заваёўваў свае творчыя рубжы, як знайшоў сваю тэму ў працоўным жыцці Сібіры. Шлях у мастацтва Петухова — характэрны прыклад, які адлюстраванае стапаўленне мастацтва акварэлі ў цэлым.

І нарэшце трэці від серыі — аб'яднанне лістоў не драматычным, не сюжэтным рухам, а ідэяй настрою. Работы аднаго з вопытнейшых акварэлістаў Латвіі М. Петрашкевіча «На райдзе», «Закат», «Цыцына» асацыююцца з усхваляванымі прэлюдыямі, якія ўслаўляюць прыгажосць Баранцава мора, прыроды, жыцця...

Тое, што на выстаўцы пераважае серыйнасць — не зневажае прыкметы, а адлюстраванне працэсу станаўлення асобы кожнага маста-

ка — акварэліста. Гэты працэс стаў зараз надзвычай актыўным ва ўсіх рэспубліках. Таму мы бачым на выстаўцы мноства яркіх, каларытных індывідуальнасцей. Сталым майстрам акварэлі з'яўляецца Ю. Талдыкін, які прадставіў лірычную серыю «Узбешістан — мой край». Вызначаюцца эмацыянальнай напружанасцю і навішанай гучнасцю колеру акварэлі азербайджанскіх мастакоў Г. Кафарова, Ч. Азізава. Адзначаны драматызмам партрэты грузінскага акварэліста Г. Мацаберыдзе. Мы сустрэліся з цыкліам «Адкымушкай» Г. Батава, які адлюстраванае мужнасць парода ў гады Айчынай вайны. Мы бачым, як вырасла мастацтва маладых беларускіх акварэлістаў З. Літвінавай, С. Катковай, Ф. Гумена.

Мастацтва — тая галіна чалавечай дзейнасці, — сказала адна са старэйшых маскоўскіх мастацка С. Вітхуноўскай, — дзе ўсё пачынаецца і заканчваецца асобай. Для кожнага мастака неабходна «самаабмежаванне», без якога могуць быць толькі выпадковыя ўсплёскі поспехаў, але не можа быць сапраўдных дасягненняў. З гэтага пункту гледжання і была вызначана новая якасць чацвёртай Усесаюзнай выстаўкі акварэлі. Калі на панярэдний выстаўцы, якая праходзіла ў Маскве, яшчэ прысутнічаў дыктат акварэльнага прыёму, пры недастатковым вобразным адлюстраванні жыцця, то тут, у Мінскім Палацы мастацтваў, больш праўды, чалавечнасці, менш прыгожых «поз» і больш шчырасці.

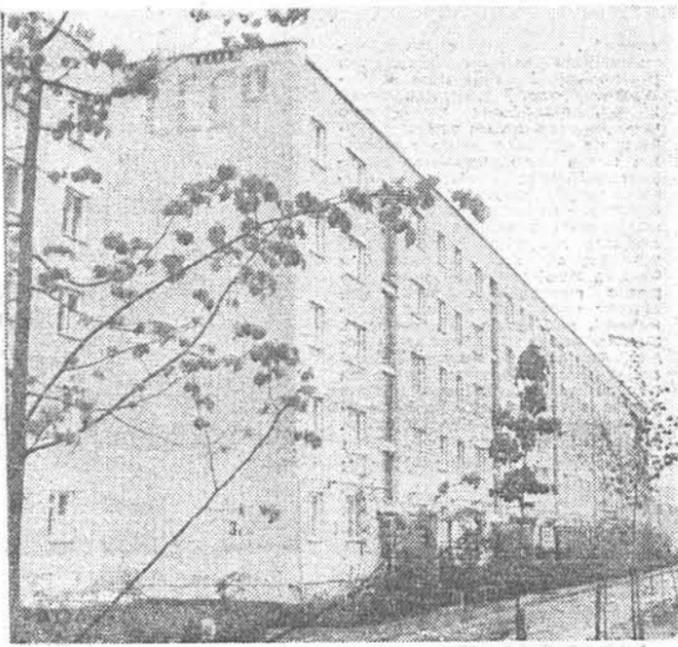
Кандыдат мастацтвазнаўства і адзін з лепшых акварэлістаў Літвы Р. Бем заўважыў, што выстаўка робіць уражанне шчыльнага, даброднага па якасці дыяна. І гэтая даброднасць нібы перакрывае далейшыя магчымасці акварэлі. А магчымасці і, больш закладна — задачы яе — засваенне вяршынь мастацтва. Шлях да вяршынь — гэта пераасоўванне прайдзенага, крыштальнасць лепшага ў ім, адмаўленне ад нястрыманых, а часам ад бескантрольных жывапісных эфектаў, якія характэрны яшчэ для многіх работ. Не выпадкова ў процывагу ім існуе і іншая лінія. Акварэлі масквіча І. Аброева, ерэванца А. Унаняна амаль манахромныя. Тонавы малюнак толькі злёгка падфарбаваны. Гэта сімтэматычна. Пры дасягнутым багацці палітры з'явілася неабходнасць стрыманасці, арганічнасці, магчыма, нават, нейкага аскетызму ў падборы сродкаў, якія адпавядаюць задуме. Сур'ёзнасць гэтай думкі, якую падтрымалі многія выступаўшыя мастакі, заклячаецца ў тым, што яна вызначае рух ад мастацтва, якое дышае сучаснасцю (якой і паказала сябе акварэль), да класікі, якая захавала пэтычны сказ аб нашай сучаснасці на вылі. Тут праблема акварэлі поўнасна «стыкуецца» з задачай усёга савецкага выяўленчага мастацтва.

Вырас прэстыж акварэлі. Яе палюбілі гледачы нашай краіны. Яна карыстаецца вялікім поштам за рубіжком і, у сваю чаргу, узнімае прэстыж савецкага мастацтва на міжнароднай арэне. Выстаўкі айчынай акварэлі за апошнія гады прайшлі ў Мексіцы, на Кубе, у Чэхаславакіі, Манголіі, Каві, Аўстрыі, ГДР, Японіі. Сакрыт поспеху ў жывапіснай якасці, у дыяпазоне ахопу з'яў рачаўнасці, якіх няма ні ў адной іншай краіне. Урачыстая, святочная пацарама сучаснай выстаўкі ў гэтым сэнсе непаўторная. І паглядзеўшы яе, выносіш з сабою часціцу гэтага свята.

З. ГРАМЫКА.

Г. Вашчанка. З цыкла «Зямля і людзі Палесся», Бульба.

ІХ АДРАС: ЖОДЗІНА, НОВЫ ДОМ

Яшчэ некалькі гадоў назад тут, на ўскраіне горада беларускіх аўтамабілебудавнікоў Жодзіна, ляжала чыстае поле. Сёння на ім раскінуўся вялікі мікрараён. Менавіта на яго і прыпадаюць новыя чатыры выбарчыя акругі па выбарах у гарадскі Савет дэпутатаў працоўных.

Дамы і людзі. За кожным акном сваё жыццё, сваё клопаты. Але ўсіх навабляе яднае адно: яны — беларусы.

— Які дом узняць для фотарэпартажу? — перапыталі ў нас у гарадскім Саўеце. — Любы.

Так мы апынуліся ў дзевяностакватэрным доме нумар 31 па вуліцы «50 гадоў Кастрычніка». У жыллёва-камунальным адзеле ўзялі першыя прозвішчы, што трапілі на вочы.

...А ЛЯКСЕП Аляксандравіч Шугараў, токар цеха дробных серый. На БелАЗе ўжо трынаццаты год. Шэрыя вочы глядзяць сур'ёзна, без усмешкі. Пра сябе расказвае скупа, кожнае слова ўзважвае. Сам з Брацішчын. Там скончыў сярэднюю школу. Потым была служба ў Савецкай Арміі, службу менавіта тут, у Беларусі. Перад самай дэмабілізацыяй пачуў, што на Беларускім аўтазаводзе патрабуюцца рабочыя. Так і выспела рашэнне ехаць у Жодзіна. Ну, а цяпер лічыць сябе карэнным жодзінецам. Сям'ёй абзавёўся. Двое дзяцей мае. Жыве як? Добра жыве. Разам з жонкай зарабляюць каля чатырохсот рублёў у месяц. Нядаўна наляровы тэлевізар купілі.

ІНЖЫНЕР-КАНСТРУКТАР Яраслаў Арсенцэвіч Дубовіч час ад часу атрымлівае паштоўкі з англійскімі маркамі. Піша яму старэйшы брат Віктар, начальнік бюро тэхнічнага кантролю галоўнага канцэра. Цяпер ён у двухгадовай камандзіроўцы ў Англіі. З жонкай і дзіцем. Дапамагае англічанам асвойваць машыны «БелАЗы».

Гэта ён, Віктар. І сагатаваў 13 гадоў назад прыехаць у Жодзіна Яраслава. Ішоў

таму восемнаццаты год. Тут ён скончыў тэхнічнае вучылішча, стаў за такарны станок. А неўзабаве прыехаў на БелАЗ і трэці брат — Аляксандр.

За два гады з мінулых выбараў у мясцовыя Саветы адбыліся ў сям'і Яраслава Арсенцэвіча змяняльныя падзеі. На-першае, атрымаў ён летась дыплом Беларускага політэхнічнага інстытута, які скончыў завочна (пры БелАЗе працуе філіял ВПІ), па-другое, нарадзілася ў яго дачка Іна. Ну, і атрымаў новую кватэру.

Жонка Яраслава Ганна таксама працуе на заводзе — кантралёрам аддзела тэхнічнага кантролю (дарэчы, працуюць на БелАЗе і жонкі абодвух яго братаў).

Адным словам, поўная «сямейнасць». Ды толькі тут, на заводзе, яна не шкодзіць. А самі сям'ям? Відаць, ідзе на карысць. Агульнасць інтарэсаў, агульнасць мэты «эментэ» такія сям'і.

ПРАЗ ДВА ПАДЪЕЗ-ДЫ ад Яраслава Дубовіка жыве сям'я інжынера-наміроўшчыка Аркадзя Васільевіча Тарасеві-

Праца інжынера-канструктара Я. Дубовіка — сіладаная і адназначная.

ча. Дзе іх надзіва падобны. Аркадзь Васільевіч таксама пачынаў на заводзе токарам. Разам з Яраславам паступалі на завочнае аддзяленне Жодзінскага філіяла Беларускага політэхнічнага інстытута. Займаліся ў адной групе, дзе Аркадзь быў старастам. Разам абаранілі дыплом.

Цяпер чарга за жонкай Аркадзя Васільевіча Валіяй. Яна на трэцім курсе таго ж інстытута, а працуе на заводзе кантралёрам АТК.

У адным з пакояў, куды мы зайшлі, увесь стол быў «завалены» падручнікамі, сшыткамі, чарцяжамі.

— Рыхтуемца да экзаменаў, — растлумачыла маладая жанчына. — Ды цяжкавата...

Так, ёй сапраўды нялёгка. У Тарасевічаў чацвёра дзяцей — восьмігадовы Алег, чатырохгадовая Аксана, ды паўгода назад нарадзіліся браты-блізняты Жэня і Віця.

У ЦЭХУ ГІДРАТРАНС-МІСІЯ Аляксандр Сцяпанавіч Язерскі

працуе майстрам участка. Адказнасць вялікая. Кожнаму трэба даць работу, прасачыць за якасцю прадукцыі. Адным словам, клопатаў хапае. Да таго ж Аляксандр Сцяпанавіч не цураецца грамадскай працы. Чатыры гады быў сакратаром камсамольскай арганізацыі цэха, потым два гады парторгам. Цяпер ён — старшыня савета маладых рабочых, які аб'ядноўвае 38 чалавек. Пераважна гэта нядаўнія выпускнікі ГПТВ, якія робяць першыя самастойныя крокі ў жыцці. Аляксандр Сцяпанавіч цікавіцца іх заробкам, як яны праводзяць свой вольны час, вучоба і г. д.

Інтэрэсы маладых рабочых яму блізкія. Сашу Ішоў дваццаты, калі 10 гадоў назад ён прыехаў на завод пасля службы ў арміі. Працаваў спачатку станочнікам. Завочна скончыў вячерняе аддзяленне політэхнікума. Ажыліўся.

Чым адметныя для яго апошнія два гады? Аляксандр Сцяпанавіч на хвілінку задумваецца, усміхаецца:

— Летась жонка Тамара скончыла Горацкую сельскагаспадарчую акадэмію і цяпер працуе малодшым навуковым супрацоўнікам у Беларускай навукова-даследчым інстытуце жывёлагадоўлі. Ну і вось, кватэру добрую атрымаў.

І НАША АПОШНЯЕ

знаёмства. Кватэра № 17. Тут жыве начальнік аддзялення цэха гідратрансмсіі Іван Міхайлавіч Чупрык. Ні яго, ні жонкі Зоі, якая таксама працуе на БелАЗе інжынерам-тэхнолагам, дома мы не засталі. Абодва яны працавалі ў першую змену.

Вялізны цэх трансмісій. Нязмоўклы гул станкоў. Толькі што скончылася нарада ЦР. Твар Івана Міхайлавіча ўзбуджаны і закланяны. Сёння на заводзе праводзіцца так званы «дзень якасці». Гляначальніку аддзялення, у якім дзесяці станкоў і больш як 200 рабочых — дадалося клопатаў. Глядзіць на гадзіннік, просіць прабачэння:

— У маім распараджэнні не больш пяці мінут...

Коротка расказвае пра сябе. Сам са Слуўчыны. Скончыў Беларускае політэхнічнае інстытут, як і жонка. У інстытуце і пажаніліся. Абодва атрымаў прызначэнне на БелАЗ. Было гэта 9 гадоў назад.

Тут, у цэху, працуе шліфуюльшчыкам лямпа адзін Чупрык — брат Івана Міхайлавіча — Леанід. Дарэчы, жыве ён у тым жа 31-м доме. Мы расказалі пра пяць сямей новага дома. Пяць

А. Шугараў дае прадукцыю толькі высокай якасці.

У рабочых заўсёды ёсць пытанні да майстра А. Язерскага (другі справа).

У зборы амаль уся сям'я Тарасевічаў. Толькі чатырохгадовая Аксана ў дзіцячым садзіку.

Інжынеры Іван і Золя Чупрыкі.

звычайных сямей з тысяч такіх жа, што працуюць на Беларускай аўтамабільным заводзе ў Жодзіне.

І ў заканчэнне некалькі лічбаў. Лічбаў, за якімі стаіць вялікія справы. За апошнія чатыры гады, што прайшлі з дня мінулых выбараў у Вархоўны Савет рэспублікі, у Жодзіне ўзведзена 17 шматпавярховых жылых дамоў агульнай плошчай 37,6 тысячы квадратных метраў. Пабудаваны школа на 1.104

вучыцёўскія месцы, два дзіцячыя сады, вучэбны корпус Жодзінскага філіяла Беларускага політэхнічнага інстытута, лабараторныя карпусы навукова-даследчых інстытутаў жывёлагадоўлі і земляробства, калгасны рынак. Праз некалькі месяцаў будуюць здадзены ў эксплуатацыю карпусы новай трыкажнай фабрыкі на 3 тысячы рабочых месцаў.

Велічныя змены!

М. ЗАМСКІ.

Фота Ул. КРУБА.

ЯК ВЯДОМА, Яўгена Шварца звязвала з тэатрам Камедыі трывалая творчая дружба. А работу над гэтай п'есай драматург пачаў яшчэ ў блакадным Ленінградзе. Ёсць у яго ў цяперашняга спектакля «Адна ноч» адметная якасць: яны не могуць і не хочуць здраджваць сваім перакананнем, сваёму

Стварэцтва асабліва лірычны настрой; вельмі арганічна, надаючы падзеям, якія адбываюцца на сцэне, амааль дакументальную дакладнасць, выкарыстоўваюцца прыём сучаснага тэатра. Гэты прыём вытрыманы на працягу ўсяго спектакля.

У цэнтры п'есы — самыя звычайныя людзі — члены дамовай групы самаабароны, са лірычным адступленні, прасякнутыя высокай патэтыкай, шчырым захваленнем перад будзённымі і тэраічнымі наводзінамі ленінградцаў. З вялікай эмацыянальнай сілай прагучалі заключныя словы Лагуціна ў вуснах А. Бенямінава, у якіх у самы змрочны час блакады выказана непарушная вера ў перамогу: «Будзе, будзе свята,

глядзіце... карлікам, старым, пабздурчаным вайной адчування рэальнасці. І нават калі А. Бенямінаў падаў яму кавалачак цукру, прыхаеаны на самую чорную гадзіну, на твары хлопчука не адбілася ніякага пацуды. Гэтая неспрыдуманая гісторыя вырастае ў выразны сімвал загубленага вайной дзяцінства. Артыст В. Труханав, зыходзячы са свайго разумення вобраза Лагуціна, расказвае аб выпадку са свайго жыцця. Яго бацька памёр у блакадным горадзе галоднай смерцю, але зборг некалькі соевых прасначню, каб сям'я Труханавых змагла перажыць блакадны год. Але гэтыя праснакі былі аддадзены людзям як плата за пахаванне бацькі. І такі расказ уражвае слухачоў сваймі падрабязнасцямі.

Народная артыстка РСФСР Л. Уварава ў ролі Вольгі Пятроўны.

Прыблізна такая ж розніца ў трактоўцы вобраза Марфы Васільеўны наглядаецца паміж выканаўцамі ролі І. Зарубінай і А. Сяргеевай. Але абытаўленне гэтага вобраза А. Сяргеевай прыводзіць да пэўных мастацкіх страт. У п'есе Марфа Ва-

ГЭТА Ў СЭРЦЫ БЫЛО МАІМ

«АДНА НОЧ» Я. ШВАРЦА У ЛЕНІНГРАДСКІМ ДЗЯРЖАВНЫМ АКАДЭМІЧНЫМ ТЭАТРЫ КАМЕДЫІ

сумленню. Рэжысёр В. Голюкаў вынаходліва вызначыў настановачную канцэпцыю спектакля, пераадолеў «бар'ер часу» і данёс жывое мастацкае гучанне п'есы, напісанай у 1942 годзе, да сённяшняга глядача. Спектакль пачынаецца пралагам: артысты старэйшага пакалення — удзельнікі вайны і блакады, — па-святочнаму надзеўшы свае баявыя рэгаліі, расказваюць аб творчай гісторыі п'есы, усваіваюць эпізоды з жыцця тэатра ў час блакады, артысты, якім не давялося ўдзельнічаць у вайне, выказваюць сваю павагу перад чалавечым і творчым подзвігам старэйшых калег.

сваімі чалавечымі слабасцямі, некалькі дзівакаватыя. Аднаўляючы падзеі адной ночы блакаднага горада, тэатр пачынае пераканальна накідаваць перыметрны тэраізм простых людзей, выяўляе тое, што дапамагло ім выстаяць і перамагчы, — чалавечую дабрату, гатоўнасць прыйсці на дапамогу адзін аднаму, падзяліцца апошнім кавалкам хлеба.

Ужо трапіла адзначана ў крытыцы, што некаторыя героі гэтай п'есы нясуць і адбітак асобы самога драматурга, нават часам гавораць яго мовай, што асабліва выявілася ў вобразе маціцэра Лагуціна.

Гэтую якасць Лагуціна пачаў стэрэску перадаваць адзін з выканаўцаў яго ролі А. Бенямінаў. Артысту ўдалося пераканальна выявіць і «аўтарскія»

Дажывём мы да радасці. А калі не дажывём, загінем — хай забудуць, хай даруюць, ніўме насць, нязграбнасць, нашу марнасць. Але хай прылашчаць, хай нахваляць за с'лу, за шырэнне, за веру, за швэрдасць, за вернасць...»

Гэта ўспрымаеш і як нана, мінак нам аб нашым абавязку перад тымі, хто здабыў перамогу.

Калі А. Бенямінаў падкрэслівае ў сваім Лагуціне рамантычна — узнёслы інтанацыі, то другі выканаўца гэтай ролі знаходзіць свае, адметныя, павольна пераканальныя фарбы, стварыўшы больш канкрэтны і бытавы падрабязнасць вобраза. Гэтая розніца паміж выканаўцамі відаць не толькі ў іх знешнім выглядзе. Больш рэльефна яна выступае ў эпізодах лірычных адступленняў. А. Бенямінаў мае права звяртацца да глядачоў з асабістымі ўспамінамі пра хлопчука, які вы-

Народная артыстка РСФСР І. Зарубіна ў ролі Марфы.

ЁСЦЬ у п'есе М. Стэльмаха штосці ад біяграфіі самога аўтара. Ёсць глыбокі след шматгадовых назіранняў і асабістага ўдзелу ў пераўтварэнні жыцця ў гады Савецкай улады. Ён абараняў яе і са зброй у руках, дарэчы, на беларускай зямлі таксама. Над Віцебскам быў паранены, тады ж, у сарак першым, напісаў пра той цяжкі час верш. Вось радкі з яго ў перакладзе В. Вітні.

...І патане навек слязой салёнай, Але зірнула сонца з-за сля, І Беларусь на матчыны далоні Мяне узкла і да жыцця ўзяла.

Паэтычнае ўспрыманне жыцця ва ўсёй складанасці жыццёвых праблем і чалавечай асобы М. Стэльмаха захоўвае і ў сваёй прозе, і ў драматургічных творах (арыгінальных і інсцэніроўках). Гэта адчуваецца і ў тым, як мастак «лепіць» фігуры дзейных асоб, і ў мове, вобразнай і сакавітай, і ў адчуванні ім характава прыроды, што нібы «просіцца» ў раман ці аповесць. І тэатр, які бярэцца ставіць твор М. Стэльмаха, павінен узяцца на пэўныя творчыя вяршыні ў сваім разуменні рамантыкі і рэалізму, так арганічна злітых у сілаў гэтай драматычнай літаратуры з выразнымі элементамі паэзіі ў ёй. Дарэчы, у свой час коласаўцы ў Віцебску прадэманстравалі надзвычай тонкае разуменне прыроды таленту М. Стэльмаха, паставіўшы з удзелам лепных акцёркаў трупы «Праўду і крыўду».

На нашу думку, артысты з Запарожжа накідаваюць спектакль «Зачараваны вятрак», імнучыся знайсці ўсім гэтым якасцім сцэнічнае ўва-

сабленне. Са сваімі прыёмамі ўмоўнасці, з паглыбленнем у дэялог, у падтэкст... У п'есе паказаны влікі адразак часу — ад грамадзянскай вайны да нашых дзён, калі чалавек пачаў асвойваць касмічную прастору. М. Стэльмаха нібы падводзіць вынікі сваёй шматгадовай літаратурнай творчасці. Ён канцэнтруе ўвагу на асноўных персанажах, сочыць за іх лёсам на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў. Адны загінулі, памёрлі, другія нарадзіліся, трэція састарэліся.

стаўлены да крылаў... Я магу падаць з іх, падымцаца на іх, толькі не пакідаць іх. І партызанскі камандзір Юрый Катрыч (артыст В. Сумскі) напросіць пахаваць яго тут, каб бацьчы стая, бацьчы зоркі, слухаць голас зачараванага ветрака... На гэтым кавалачку зямлі Ідзе барацьба супроць захопнікаў. Кожны па-свойму лю-

яго твары гнеў, пагарда, нянавісць, ён хоча жыць інакш, а не так, як той, хто яго нарадзіў. Аўтар п'есы ставіць сваіх герояў у складаныя сітуацыі, дае малюнак вострых псіхалагічных сутыкненняў, паказвае дынаміку развіцця кожнай сцэны і ролі ў цеснай узаемазвязі з грамадска-палітычным падзеямі, класавай барацьбой, што ме-

гульняе, падкрэслівае, што Страцілет — увасабленне тыпа дэмагога, бюракрата, якіх можна сустрэць і ў наш час... Але ні аўтар п'есы, ні пастаноўшчык спектакля не падзяляюць сваіх персанажаў на загадзя станоўчых і загадзя адмоўных. Яны паварочваюць іх да нас рознымі гранямі, высвечваюць найбольш адметныя рысы ў характарах. Гістарычны фон, влічкая працягласць часу даюць драматургу і рэжысёру такую магчымасць, хоць яна, праўда, не заўсёды належным чынам выкарыстоўваецца тэатрам.

Рэжысёр Ул. Грыпч разам з мастаком П. Вольскім і кампазітарам Л. Каладубам знайшлі адзіны сілаў выразных сродкаў, каб востра драматычна, трагедыіны творчы набыў хвалоўчае сцэнічнае гучанне. Праўда, калі чытаеш п'есу, то ліжволі звяртаеш увагу на тое, што ў М. Стэльмаха і рэмаркі арганічна ўплецены. У тканіну трагедыі. Пераносяць іх літаральна на падмошкі тэатра, магчыма, і не трэба, але мець на ўвазе варта. Шкада, што запарожжы не заўсёды адчуваюць і перадаюць усё ж не выпадкова прадугледжанае аўтарам.

Алесь МАЦКЕВІЧ.

АБ ЧЫМ СТАГНАЎ ВЯТРАК

П'ЕСА М. СТЭЛЬМАХА «ЗАЧАРАВАНЫ ВЯТРАК» У ЗАПАРОЖСКІМ УКРАЇНСКІМ МУЗЫЧНА-ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ ІМЯ М. ШЧОРСА

Яны — жывыя сведкі мінулых гістарычных падзей, жывае сувязь паміж старэйшым і малодшым пакаленнямі. Што датычыць асноўных герояў, то іх у п'есе няма. Гэта Іван Сірашанка, Юрый Катрыч, Васільяна Аскілка... Але на першым плане знаходзіцца, вядома, ён, стары млынар Іван Раманавіч Сірашанка. Не будзе перабольшаннем сказаць, што на ім трымаецца ўвесь спектакль, які трымаецца п'еса.

Асновай мастацкага афармлення з'яўляецца ў спектаклі стары вятрак. Аднак ён выконвае і сімвалічную функцыю. Гэта вобраз, які жыве на сцэне сваім жыццём, стогне, шуміць крыламі... Лёс ветрака нібы зліваецца з лёсам людзей, што сцерагуць; даглядаюць яго, як добрага паважанага чалавека. Апрача таго, вятрак, вядома, сімвалізуе рух часу, тыя змены, што адбываюцца на зямлі.

Стогне вятрак, калі фашысты страляюць па яго сівыя, стомленыя крылах. І як свой уласны боль успрымае яго рану Іван Сірашанка (артыст Г. Клейзмер), ён абараняе млын, чым толькі можа, выратаўвае ад немцаў жанчын, блэр ў рукі зброю.

— Я той Іван, — гаворыць ён, — што навек пры-

біць яе, сваю зямлю. Бо дзе столькі прыгажосці як не тут! Вось і Васільяна Аскілка (арт. Г. Апанасенка) на спатканні з Юрыем Катрычам адказвае яму:

— Твой конь спазніўся... У цябе вялікі лёс, а я проста дзяўчына... Мне даволі вячэрняй і ранішняй зоркі, купалаўскіх вербаў... У мой смутак увайшло мацярынітва. Яно стала мацнейшым за маё каханне, за мой дух...

Або зноў Мірону Аскілку, бацьку яе сына, на прапанову паехаць з ім за мяжу, рашуча заявіць:

— Хай той бераг будзе з чыстага золата, я не аддам сваёй душы. На другі бераг нават з самым богам не пайду.

І ў гэтых словах увесь характар Васільяны, яе годнасць, яе голар, яе любоў да сваё Бацькаўшчыны, разам з тым яна катэгарычна перакрэслівае тое, што аб'ядноўвала яе з цяперашнім здраднікам.

І Пётр таксама адмаўляецца ад бацькі, адкрыта гаворыць яму пра гэта, бо не можа дараваць мінулага. На

ла месца ў першыя гады Ісаванання Савецкай улады. Змрочнай фігурай выглядае ў спектаклі Страцілет. Ён любіць паразважаць, паказаць сябе нейкім праведнікам, барацьбітом. Артыст В. Шынкарук раскрывае менавіта гэтыя рысы ў сваім героі, захоўваючы знешні тэат, этыкет, а ўнутрана здэкваляцыю над сваім суб'екцізмам. Вось ён у сваім кабінце за сталом, накрытым чырвоным абрусам. Сядзіць спіной да залы, а перад ім наведвальнікі... Страцілет як урастае ў «кіруючае» крэсла, на якім сядзіць. Рэжысёр знарком будзе гэту мізансцэну, не паказваючы твару героя. Ён аба-

На здымку — артысты Г. Клейзмер і Г. Апанасенка ў ролях Івана Сірашанкі і Васільяны Аскілка. Фота А. ЯГОРУШКІНА.

сільсёна — амаль фальклорны вобраз усеперамагаючай мацірынскай любові (недарма ж выразна чужы ітананцы рускіх былін у яе апавяданні, дзе яна раскажае, як дабралася да сваіх дзяцей з-за лініі фронту). Асаблівага трагізму дасягае І. Зарубіна ў сцэне, калі яе Марфа закалыхвае сваю хворую дачку Дашу. Ляцця мелодыя народнай калыханкі, якую спявае жаночы голас, і калі Марфе — Зарубінай здаецца, што дачка памірае, гэтая калыханка набывае трывожнае гучанне велічнага рэкіема. Эпізод уражвае глядачоў да глыбіні душы.

Выдатнае майстэрства пераўвасаблення дэманструе артыст В. Харытонаў у ролі домакі-раўнікі Іваненкава. Ён знайшоў і выразны знешні малюнак ролі.

Сталае майстэрства паказваюць вядомыя артысткі А. Юнгер і Л. Уварава. Некалікі трыбаватая на сваіх маіерах камандзір санзвіна Архангельская ў выкананні А. Юнгер гатова прыйсці на дапамогу кожнаму, яна цалкам прывяціла сябе сваім абавязкам: гераіня, у мінулым піяністка, цяпер каміненуе сваю прафесіянальную непадрыхтаванасць той душэўнай ценлівай, якая ў той час дапамагала хворым лепш за ўсякія лекі. А як шчыра Л. Уварава малое вобраз хатняй гаспадыні Вольгі-Пятроўны! Яна можа і ёназіцца на свой пост, і затрымацца ў магазіне, каб здабыць харчы для ўнучкі, маці якой загінула на фронце, але без ваганняў ахвяруе апошнім кавалкам хлеба, каб чым-небудзь суніць гора нібы і зусім «чужога» ёй чалавека...

Да гонару В. Голякава трэба аднесці яго ўменне працаваць

з артыстамі розных пакаленняў. Не менш за тых, хто сам перажыў блакаду, выразна і ўнутрана пераканаўча выконваюць складаныя ролі ў «Адною ночы» і прадстаўнікі творчай моладзі тэатра. Зала неаднаразова заціхала, узрушаная трагедычнымі момантамі, і гора аплалдзівала смешным момантам ва ўсім тым, што і як робяць на сцэне Л. Олікава (Даша), І. Грыгор'ева (Оля), І. Чарэева (Нюся), В. Гвадзіцкі (Шурык), Ю. Рашкін (Сяргей). Вайна і іх героі, ішч падлеткаў, заўчасна зрабіла дарослымі, ды не змагла пазбавіць натуральнага жадаання і прагі шчасця, летуценнасці, гарэзлівага настрою (нават недарэчнага!), неспасрэднасці рэакцыі на падзеі.

Знаўцы тэатра помняць, што яму заўсёды была ўласціва высокая культура сцэнаграфіі. «Адною ночы» сведчыць, што і гэтая традыцыя захоўваецца на лектывам. Мастак А. Славін стварыў выразны і лананічны дэкарацыі. У час імітацыі бамбжан, напрыклад, эфект рэальнасці стварае ўдалая канструкцыя матора з пражэктарамі. Пры дапамозе гукавых і святловых эфектаў глядачы ў зале атрымліваюць уражанне, быццам пікіруе рэальны варожы самалёт.

Наогул, гэта вельмі правільна было зроблена — пачынаць гастролі ў горадзе-героі Мінску адразу пасля святкавання 30-годдзя Перамогі такім спектаклем. Ён і аднаўляе старонкі гераічнага мінулага ў жывых вобразах ленинградцаў, і гучыць як роздум сучаснікаў падзеі перад маладой аўдыторыяй, і адрававаны вэтэранам вайны. Такое відовішча не можа не хваляваць, яно абуджае і змястоўныя асацыятыўныя думкі кожнага ў зале пра сябе і пра час.

Вадзім НЕБЫШЫНЕЦ.

На здымку — заслужаная артыстка БССР А. Кашына і артыст Ул. Кашына ў ролях сваіх Феклы Іванаўны і Падкалесіна. Фота А. ГОЛЫША.

На здымку — у ролі Надзі Рушавай артыстка К. Доўнар. Фота Ул. КРУКА.

Напярэдадні гастрольнай паездкі ў Бранск абласны драматычны тэатр у Магілёве паказаў намядню М. Гогаля «Жаніцтва» ў пастаноўцы рэжысёра Л. Казлоўскага (сцэнаграфія мастака В. Гараднякова).

Дзяржаўны рэспубліканскі тэатр юнага глядача імя 50-годдзя камсамола Беларусі паказаў прэм'еру спектакля «Надзея» па п'есе Г. Радзіёнавай (пераклад на беларускую мову Н. Мацяш). Рэжысёр спектакля Р. Баравік, мастацкае афармленне У. Гардзеевіч. У спектаклі выкарыстана музыка С. Пракоф'ева і П. Чайкоўскага, вершы А. Пушкіна і М. Лермантава.

СЯРОД музычных уражаніяў сёлетняй важны, мабыць, у многіх слухачоў пакінулі добрую памяць канцэрты юных выканаўцаў.

У Мінск на рэспубліканскі конкурсе вучніў музычных школ сабраліся баяністы і акардыяністы, пераможцы раённых і абласных спаборніцтваў. Поснех кожнаму з іх забяспечыла гарачаю любоў да мастацтва, абуджаная ў дзіцячыя гады аматарамі-гарманістамі. Усім вядома, што баяні — інструмент вельмі распаўсюджаны. Вось ужо больш як стагоддзе гучыць яго голас у нашым беларускім краі, узбагачаючы духоўнае жыццё народа.

Сістэма прафесіянальнага выхавання гарманістаў, распрацаваная ў 20-х гадах, давала і дае вялікі плён. Выканаўцае майстэрства як і творчы ўклад у музычную літаратуру савецкіх кампазітараў значна пашырылі і рэпертуарныя даяглядны народных інструментаў. У эстэтычным аспекце развіцця тут галоўнай тэндэнцыяй з'яўляецца тое, што гэта мастацтва ўжо не толькі прыкладное да традыцыйнага гульняў, песень і танцаў, але і самастойна-выразнае, і належыць яно ўжо да вышэйшых сфер інструментальнай музыкі, якая сваімі спецыфічнымі сродкамі рэзонаванна адлюстроўвае нашы рэчаіснасць.

Найбольш адказнай у баяннай навуцы з'яўляецца яе пачатковая ступень. У музычнай школе прарастаюць і ўмацоўваюцца карэні прафесіяналізму.

Вось і сёлетні рэспубліканскі конкурс яскрава паказаў

вынікі працы з юнымі баяністамі. У параўнанні з ранейшымі аглядамі і конкурсамі ва ўсім адчуваецца рух наперад. Перш за ўсё, гэта якасны рост выканаўчай культуры. Значна змяніўся і ўзбагаціўся складанымі творамі рэпертуар. Праграмы амаль кожнага ўдзельніка конкурсу складзены з нумароў, якія і па форме, і па зместу адпавядаюць вышэйшым мастацкім густам і патрабаванням.

Заўважым, што з кожным годам ускладняюцца задачы нават у тэхнічным увасаб-

УРАЖАННІ І РОЗДУМ

лenni сучаснай музыкі. Час вымагае ад выканаўцы хутчэйшага асваення новых прыёмаў ігры, скажам, звязаных з храматычным гукарадам на левай клавіятуры: часцей прыходзіцца звяртаць увагу на выкарыстанне пяціпальцавага прыняццю пастаноўкі правай рукі і г. д.

Якімі ж крытэрыямі кіравалася журы, ацэньваючы вынікі такога шырокага агляду?

Уважліва праслухаўшы 34 удзельнікаў, мы часам захапляліся сапраўдным, самабытным выяўленнем музычнага светаадчування юнага выканаўцы. Мы бачылі, як малельнікі артыст Імкнечна даступнымі яму сродкамі адлюстравалі задуму аўтара і раскрылі сваё разуменне твора, настрою, атмасферы яго. Асабліва нас хвалявалі нечаканасць і багачце фантазіі. Як і ў дзіцячым малюнку, у музычным самавыяўленні, бывала, угадваліся будучыя творчыя індывідуальнасці.

Безумоўна, музычныя здольнасці, вобразнае мысленне — гэта першае, што патрэбна музыканту. Але добрыя прыродныя задаткі неабходна паставіць на трывалы прафесіянальны фундамент. Без гэтага немагчыма развіццё шырокага творчага дыяпазону выканаўцы.

На жаль, не ўсе ўдзельнікі конкурсу паказалі добрую прафесіянальную вывучку. З абавязковай п'есай (эпизод Холмінава) па-сапраўднаму творча выступілі толькі двое — М. Змачынскі (ДМШ № 9, г. Мінск) і А. Рашчупкіна

(ДМШ № 8, г. Мінск). Астатнія не змаглі захаваць роўным трылёльны рытм, тэмп твора, чыстату тэксту.

У праграме прадугледжвалася таксама выкананне поліфаніі, твора буйнай формы, і ў гэтай разнастайнасці рэпертуару была магчымасць для раскрыцця цікавых якасцей юных музыкантаў. Але мастацкая цэласнасць праграмы, роўнасць яе гучання па ўсіх сучасных патрабаваннях былі не такімі дакладнымі і паслядоўнымі, як хацелася б. Што датычыць поліфаніі і класічных твораў, якія выкарыстоўваліся як буйная форма, то тут часам не хапала нават звычайнай пісьменнасці, разумення стылю, тэхнікі увасаблення. Лепш гучалі творы, напісаныя спецыяльна для баяна.

Такім чынам, кардынальныя праблемы — далейшы ўздым культуры чытання тэксту, больш поўнае выкарыстанне сучасных магчы-

масцей баяна, выхаванне самастойнага мыслення школьнікаў-баяністаў дагэтуль застаюцца на парадку дня.

Добрых слоў заслугоўваюць дыпламанты. Пераможца конкурсу — Андрэй Корзун, выхаванец Цэнтральнай музычнай школы Мінска (клас І. Гарэліка). Ён выдатна справіўся са сваёй праграмай. Цікава выступіў Віталь Клімакоў з Віцебска (клас В. Зялёнкі). Гэта вельмі таленавіты юнак, ён заняў другое месца.

Высокую культуру і артыстычную ўпэўненасць прадэманстравала школьніца з Баранавіч Галіна Заблоцкая (клас С. Галаўко). Яна атрымала дыплом трэцяй ступені.

Поліфанічны твор — прэлюдыя і фуга мінор Каміскага — найбольш удаля прагучаў у Ул. Чайкіна з Магілёва (клас М. Сыцова).

Заахвочвальных дыпламаў удастоіліся А. Драгун з Баранавіч (клас Г. Сычэўскага), В. Адзіноца з Маладзечна (клас Я. Вахмяніна), Л. Ілінда з Брэста (клас Ф. Кузьміча), М. Змачынскі з Мінска (клас І. Мінакера).

Акардыяністы ў параўнанні з баяністамі паказалі ніжэйшыя вынікі. Журы вырашыла першага і трэцяга месца па гэтым інструменце не прысуджаць. Дыпламы другой ступені атрымалі віцябчане С. Чычэнец (клас Л. Прыгуна) і І. Сысоеў (клас Ю. Смаловіка).

Мабыць, многія з настаўнікаў музычных школ рэспублікі, атрымаўшы магчымасць параўнаць вынікі цяперашняга конкурсу з ранейшымі, зробяць карысныя для сябе высновы і ўлічаць іх у выхавальнай працы. А для слухачоў канцэрты юных баяністаў застануцца, як свята юных талентаў.

Валянцін ЧАБАН,
старшы выкладчык
Беларускай дзяржаўнай
кансерваторыі імя
А. В. Луначарскага.

СУЧАСНІКУ ПРЫСВЯЧАЕЦА

У Маскве ў Калочнай зале Дома савозаў адбыўся аўтарскі вечар вядомага кампазітара, члена ЦК ВЛКСМ, лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Ігаря Лучанка. Слухачамі білі прадстаўлены выбраныя творы гэтага папулярнага аўтара пераважна ў жанры песні. Іх адрас — сучаснік. Іх героі — сучаснік. Малады будаўнік БАМа і вэтэран вайны, раздзелчык петраў і камсанаўт, сільны партызан і юны піянер з аднолькавым узрушэннем успрымаюць натхненныя мелодыі беларускага кампазітара. У канцэрте, які трансліраваўся па тэлебачанню па ўсёй краіне, прагучалі патрыятычныя маналогі і лірычныя спевядзі, па-народнаму адухоўленыя выказванні аб Радзіме і яе героях, напружаны роздум і жартуўная балада, ухваляванае слова пра званы Хатыні і гімн у гонар партыі камуністаў. Прысутныя цэлага віталі аўтара і выканаўцаў, падзяліўшы меркаванне, выказнае адным з юрдыноў кампазітарскага творчага саюза Аляксандрай Пахмутавай: «Ігар Лучанок ідзе ў мистацыце сваім шляхам, сістэматым, але і ішчаслівым. У мастацтве ён — грамадзянін, патрыёт».

ХРОНІКА

● ДЛЯ ЮНЫХ ТАЛЕНТАУ

Каля трысот дзяцей займаліся ў Рагачоўскай музычнай школе, якой споўнілася пятнаццаць гадоў.

У новым навучальным годзе ў ёй будзе працаваць падрыхтоўчая група, у якую прымаюцца, у асноўным, дзеці дашкольнага ўзросту.

● АГІТПОЕЗД У ДАРОЗЕ

Па гарадах і вёсках Віцебскай вобласці падарожнічае агітпоезд. Яго ўдзельнікі праводзяць гутаркі аб 30-годдзі Вялікай Перамогі, аб савецкай выбарчай сістэме, выступаюць з канцэртамі.

БЕЛТА.

НЯМНОГІЯ з былых супрацоўнікаў Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі імя У. І. Леніна вярнуліся ў вызвалены Мінск. Карціна бязлітасных разбурэнняў, руін і паялішчаў назаўсёды застаецца ў памяці Н. Б. Ватацкі — цяпер заслужанага дзеяча культуры БССР, Ф. А. Мерынай, М. І. Масежнік, дэмабілізаванай з арміі А. І. Зіншай, Р. Г. Саўчук і іншых.

Сярод тых, хто прыехаў уліся да «буржуйкі» — адзінай крывіцы цяпла ў велізарнай будынку. Саграваліся шклянкай чаю, спявалі даваенныя і новыя песні: «Кацошу», «У лесе прыфрантавым», «Сіненка хусцінка»... Пакой, дзе цяпер знаходзіцца зала чытаных газет, была да столі завалена кучамі картак з усіх каталогаў бібліятэкі, што літаральна цудам захаваліся, — алфавітнага, сістэматычнага, прадметнага і тапаграфічнага. Разбіралі іх усе супра-

кім дзяржаўным універсітэце імя У. І. Леніна, ён узначальвае Беларускаю кніжную палату пры Дзяржаўнай бібліятэцы. У яго выступленні на першым Усерасійскім бібліяграфічным з'ездзе ў Маскве прагучалі словы аб тым, што бібліятэкі не павінны быць толькі сховішчамі кніг; іх прама абавязак — весці шырокую бібліяграфічную работу, якая раскрывала б змест кніжных багаццяў перад народам. Гэты насуллены, на першы погляд, ча-

на кніг. Большая частка тамоў — нашкоджаных асколкамі снарадаў, мокрых, абгарэлых — складвалася на шафах для прасушкі і далейшай апрацоўкі, рэстаўрацыі.

У памяці ветэранаў бібліятэкі — жывыя прыклады гарачай любові савецкіх людзей да кнігі. Яна суправаджала савецкага воіна ад прывалу да прывалу, вяла ў бой, акрыліла, надавала ўпэўненасці ў перамозе. Зразумелыя і блізкія нам і сёння, праз трыццаць гадоў, пачуцці зейтанта Трацякова, які адпраўляў у 1945 годзе з Германіі ў Беларусь кнігі са штампам нашай бібліятэкі! Яго аўтограф, напісаны простым алоўкам на другой старонцы вокладкі работы У. І. Леніна «Эканамічны змест народніцтва і крытыка яго ў кнізе пана Струве», на сёняшні дзень захоўваецца як рэліквія, як памяць аб тых незабытых днях. Вось што пісаў савецкі афіцэр: «Накаваў 25.03.45 з-нт Трацякоў В. І. р-не Глівіц на Одэры, Германія. Сам — уралец».

Вельмі хацелася б сустрэцца сёння з гэтым чалавекам, пачуць яго расказ. Але хто ведае, дзе ён, ці прачытае гэтыя радкі?

І дзе толькі ні знаходзілі кнігі з Мінска савецкія воіны! Тысячы тамоў, напрыклад, былі выяўлены ў пак-

гаўзах на станцыі горада Рагубора, у сховішчах і бібліятэках з боем узятага Кецігеберга...

А якія «алмазы» знаходзілі супрацоўнікі бібліятэкі ў партыях вярнутых кніг! Аднойчы да І. Б. Сіманюскага прыебгла супрацоўніца А. Герцавава і паведаміла радасную вестку — знайшоўся Скарына: два томкі Бібліі, выддзенай нашым вялікім земляком у Празе. Дырэктар тут жа сабраў людзей і напарасіў пры разборы літаратуры быць вельмі ўважлівымі.

З тых, хто аднаўляў фонды сталічнай бібліятэкі, не ўсе дажылі да трыццацігоддзя Перамогі. Але кожны год збіраюцца ветэраны ў свой другі дом. Збіраюцца, каб успомніць першы дзень Міру, смех і слёзы радаскі на тварах мінчан. Усё гэта было і назаўсёды застаецца ў памяці. І яшчэ — ніколі не забудуць яны той дзень, калі ў непапаленыя залы часткова адноўленай бібліятэкі прыйшлі першыя і такія доўгачаканыя чытачы — у гімнасіях, ботах, кажухах. Здаўляла ўсёдаўнасць і велізарная працаздольнасць гэтых людзей, якія лішчэ п'ядаўна трымалі ў руках зброю. І таксама ж, як у бой, ішлі былыя франтавікі ў нахад за ведамі.

В. ШЫМОЛІН.

На здымку: старэйшыя супрацоўнікі Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі імя У. І. Леніна на традыцыйным зборы. Фота аўтара.

БІБЛІЯТЭКАРЫ СОРАК ПЯТАГА

горад услед за наступваючымі савецкімі часцямі, была выпушкіца Маскоўскага бібліятэчнага інстытута Браніслава Міхайлаўна Лефта. Першае ў не жыцці рабочае месца выглядала, як яна аб гэтым успамінае, так: «У бібліятэцы не было акон, дзвярэй, усюды гуляў скразнік, асвятлення і ацяплення не было. Жыла я тады ў бібліятэцы на трэцім паверсе ў малельнай бакавачцы. Асно знаходзілася над самай столлю і было забіта фанерай. Зімой у графіне замярзала вада».

цойнікі: без гэтай сумнай, але неабходнай работы не было пачаць абедугоўванне будучых чытачоў, арганізаваць даведачна-бібліяграфічную і метадычную службу.

Робочы дзень працягваўся па дванаццаць—трынаццаць гадзін. А аб'ём работы ўзрастаў штодзённа: прыбывалі кнігі з Масквы, пазней пачалі вяртацца «палоннікі» з Германіі.

Нельга не расказаць і пра таго чалавека, які, як і ў перадваенныя гады, узначаліў буйнейшае кнігасховішча рэспублікі — Іосіфа Бенцыянавіча Сіманюскага. Многія гады працавала пад яго кіраўніцтвам Ніна Барысаўна Ватацкі. Вось што яна расказвае: «Я адначыла б талія якасці гэтага чалавека, як велізарную любоў і адданасць бібліятэчнай справе. Незвычайна плёнай была яго дзейнасць у перадваенныя дзесяцігоддзі. У пачатку дваццятых гадоў пры яго непаўнаценным удзеле адкрываецца бібліятэка ў буйнейшай ВНУ рэспублікі — Беларус-

завек, які, здаецца, за кнігай нікога не бачыць, умсё раскрывае перад кожным новым супрацоўнікам шырокія перспектывы работы з кнігай, а такую нежывую, здавалася б, работу, як бібліяграфічную, мог пераўтварыць у працэс захапляючых пошукаў і роздумаў».

Збіраць кнігі для мінскай бібліятэкі пачалі ўжо ў 1943 годзе ў Маскве. Іх улік вялі Сіманюскі і некалькі супрацоўнікаў. Тысячы тамоў наступілі з Дзяржаўнай бібліятэкі СССР імя У. І. Леніна, Музея рэвалюцыі, Дзяржаўнай бібліятэкі па народнай асветце імя К. Д. Ушыньскага. Вялікую колькасць літаратуры выдзелілі Камісарыят асветы РСФСР і многія іншыя арганізацыі. Такім чынам лішчэ да вызвалення Беларускай сталіцы было сабрана 90 тысяч тамоў.

Частка кніг была знойдзена і вярнута на радзіму пасля разгрому фашысцкай Германіі. У 1945 годзе, напрыклад, у Мінск прыбыў эшалон — пяцьдзсят вагонаў — з бяспланным грузам: наўміль-

ГОМЕЛЬСКІ КАМЕРНЫ...

ванняў, але ён аказаўся стойкім і жыццяздольным. Да таго ж, з боку музычнай грамадскасці і органаў культуры была аказана рознабаковая падтрымка.

Мы ўзялі інтэрв'ю ў мастацкага кіраўніка хору заслужанага дзеяча культуры БССР Аляксея Пятровіча Лукомскага.

— Стварэнне камернага хору, мы ставім мэтай дапамагчы многім слухачам навучыцца разумець так званую сур'езную музыку. У статуце хору запісана — берагчы і развіваць традыцыі камернага мастацтва, прапагандаваць творы савецкіх аўтараў і зарубешных кампазітараў-класікаў.

Своеасаблівым эталонам для нас з'яўляецца камерны хор Ленінградскай філармоніі, воныт якога мы шырока выкарыстоўваем у сваёй рабоце. У аснове нашых выступленняў — творы многіх аўтараў, у тым ліку і апрацоўкі беларускіх народных песень. Зразумела, зараз мы знаходзімся ў пошуку і падборы рэпертуару, але імкнемся да стварэння канцэртных праграм манаграфічнага плана, а таксама праграм з рознымі творамі, якія паўней раскрываюць багацце магчымасці камернага харавога мастацтва...

На сваёй прэм'еры хор выступіў з вялікай праграмай, у якую ўвайшлі беларуская народная песня «Із далёкіх... із краёў» у апрацоўцы Цюцюкага, «Цішыня» літоўскага кампазітара Шыгайтиса на словы Мацкевічуса, «Маўчанне сівых маці» Дунаеўскага, у якой салістамі выступілі В. Кавалёў і Н. Зрайцава. Цікавым было выкананне «Матэга» італьянскага кампазітара XVI стагоддзя Джавані Палестрына і «Тайны» яго сучасніка П'ера Сертона, якія лічацца адным з пяццэйшых у харавой літаратуры. Зразумела, пры жаданні можна

знайсці хібы ў ансамблевым гучанні, напрыклад, «Песні» Ягорава на словы Кальцова і «Карагода» Нестара Сакалоўскага: тут не заўсёды дакладна зліваліся галасавыя тэмбры. Але гэтыя недакладнасці перакрываліся вялікім энтузіязмам удзельнікаў, іх сапраўднай улюбленасцю ў хор.

Камерны хор Гомеля плануе вялікую канцэртную дзейнасць. Мяркуюцца, што ён будзе выступаць у адкрытых канцэртах, на радыё і тэлебачанні, выязджаць з канцэртамі ў сельскія раёны Гомельшчыны. Аднак пакуль што хору патрэбна дапамога

ў набыцці касцюмаў і ўласнага памяшкання. Многася ў гэтым кірунку магла б зрабіць Гомельская абласная філармонія: так, напрыклад, па дагаворных пачатках добра было б выкарыстоўваць хор у філарманічных тэматычных канцэртах...

Першы канцэрт Гомельскага камернага хору прыцягнуў шырокую ўвагу многіх аматараў спеваў і ўсёй культурнай грамадскасці. Гэта сведчыць аб далейшым распаўсюджванні і папулярнасці камернага харавога мастацтва сярод насельніцтва рэспублікі.

М. БАНДАРЭНКА.

На здымку — камерны хор г. Гомеля. Дырыжыруе заслужаны дзеяч культуры БССР А. П. Лукомскі. Фота П. ВАГАМОЛАВА.

Рэдакцыя штотыднёвіна адкрывае новую рубрыку «Экспурсійнае бюро» «ЛіМа». Тут будуць друкавацца матэрыялы аб новых клубах, палатках культуры, інтэлектуальных, музэяў, інстытутах, вучылішчах, школах. Мы будзем расказваць нашым чытачам аб рабоце навукова-даследчых устаноў, іх пошуках і знаходках; пабудуем у народных тэатрах і ў майстэрнях мастацтваў, бібліятэках і на кінастудыях... Запрашаем дзялячаў літаратуры і мастацтва, вучоных, работнікаў культуры прыняць актыўны ўдзел у папулярызаванні лепшых здабыткаў нашага народа на іве культуры.

Экспурсію вядзе заслужаны артыст БССР ІОСИФ ЛАКШТАНАУ.

Я быў першым артыстам, які ўзяўся на сцэну гэтага цудоўнага Палаца культуры. Яго пабудоваў славетны ў рэспубліцы ардэна Леніна калгас імя Варанцава.

Вялікая вёска Эйманты нібы памаладзела. На цэнтральнай яе плошчы, нягледзячы на ​​непагадзь, людзкі ярка асветлены парадны ўваход у палац, вялікі вітраж. Ад духпаходнага будынка двубы выходзяць радасць. Людзі, што прыйшлі сюды, выглядаюць імгіннікамі.

Брыгада артыстаў Беларускай дзяржаўнай філармоніі, у складзе якой быў і я, адкрыла тут першы канцэртны сезон. Перапоўнена глядзельная зала чуйна рэагавала на кожны нумар, воплескам не было канца-краю... Захацелася бліжэй пазна-

міцца з работай асяродка культуры знакамітага калгаса. Захацелася і самому быць хоць у чым-небудзь карысным цудоўным працавітым людзям. Дзеля гэтага прыязджаў у Эйманты лямчэ некалькі разоў. І кожная сустрэча пакідала незабыты след у душы, узбагачала новымі ўражаннямі — светлымі, радаснымі, як наша жыццё.

Сёння калгас імя Варанцава адзін з многіх, якія сваёй працай, сваім побытам набліжаюць вёску да горада.

Палац культуры ў Эйсмантах

Чым адметны гэты палац? Ніжнія фас палаца (іх два), ззяе, бы люстэрка, паркет. У левым ад глядзельнай залы — эстрада. На ёй у той святочны вечар, прысвечаны 25-годдзю калгаса і адкрыццю палаца, ужо былі надрыхтаваны электраінструменты ансамбля і мікрафон для спевачка. Зала з балконам вырашана строга, з добрым густам. Вялікая сцэна абсталявана пад'ёмамі, і на ёй можна наставіць любы спектакль.

На другім паверсе — цудоўнае фас адначасна з утульнымі столікамі, кветкамі. Уся парадная сцяна — вітраж: спрод стылізаванай расліннасці — фігуры жанчын, мужчына ліха расцігвае гармонік. Блакітна-зеленаватая гарма, у якой вырашаны гэты

вітраж, уражае і стварае настрой добрай, бадзёрай раныцы.

Уздоўж калідора — дзве бібліятэкі: для дарослых і дзіцячых. Сцяна насупраць не пустая — на ёй выстаўка беларускай графікі. Тут лінаграфію К. Ціхановіча «У. І. Ленін і Ф. Э. Дзяржынскі», ілюстрацыі А. Кашкурэвіча да паэмы Янкі Купалы «Над ракою Арэсай», работы А. Паслядовіч, Л. Рана, А. Захарава. Выстаўку надрыхтавалі супрацоўнікі дзяржаўнага мастацкага му-

сея БССР. Яны маюць намер праз пэўны час мяняць яе.

Накоі мастацкай самадзейнасці і акцёрскай грывёркі нешматлікія і, бадай, цеснаватыя, але гэта бяда невялікая. Затое ёсць тут спартыўная зала. Словам, прадугледжана, здаецца, усё, каб добра адначасна і хлебараба.

Як жа арганізавана работа ў гэтым цудоўным палацы? Яго дырэктар Тэрэза Іванаўна Кумарко закончыла Гродзенскае культасветвучылішча. У абласным упраўленні культуры яна лічыцца добра надрыхтаваным работнікам. Я надзяляю гэтую думку пасля асабістага знаёмства з ёю. Энергічная, ініцыятыўная. Хаця мерапрыемствы не вызначаны пазіцыяй — універсітэты культуры і здароўя, вечары пытаньняў і адказаў, канферэнцыі, чытанні, вусныя часопісы, — але яны старанна рыхтуюць

родныя песні, медыястра Людміла Салівон іграе на электрааргане.

Вялікі аматар песні палітошод Антоніў Смант кірыць, што заніты ў хоры карысныя. Са смакам расказвае:

— Прыду з поля, а мая Яліна Канстанцінаўна мне ўжо цёплую валу надрыхтавала, кашулю свежую. Раней выходзіла за парог, глядзела мне ўслед — на хор іду, ці ў чайную. Цяпер ужо не глядзіць — ведае, іду ў палац ды лямчэ і спляваюся.

У рэпертуары хору — песні Ю. Семіякі і І. Кузнецова, І. Лучанка і Д. Смольскага, С. Тулікава і А. Пітрова.

Многае робіць для самадзейнасці кіраўнітва калгаса — яго старшынні М. Калай Рыгоравіч Зданчук, варторг Іван Андрэевіч Васкабовіч. Праўленне адпусціла сродкі, на якія набыты камілект інструментаў для духовага аркестра, баян, магнітафон. Пашыты каспюмы для танцавальных і вакальных ансамбляў, для хору. На ўсё гэта выдаткавана 28 тысяч рублёў. У дні рэпертыўнай самадзейнасці артыстаў, якія жыўць у далёка ад палаца, збірае і прывозіць на заняткі калгасны аўтобус.

Але ёсць пытанні, якія кіраўніцтва калгаса вырашыць не можа. Трэба, каб абласное ўпраўленне культуры накіравала ў Эйманты на пастаяльную работу кваліфікаваных кіраўнікоў самадзейных калектываў, каб Дом народнай творчасці паклапаціўся аб рэпертуары, а галоўнае — каб упраўленне рамонту і выборчы працэдуры Міністэрства культуры БССР дапамагло набыць чатырххатраўны домры і рэпертуарны.

І аўтар гэтых радкоў абяцае не толькі захапіцца (хаця сентыментальнасьць улацтва людзям майго веку), але і дапамагчы. Бару на сябе рэжыёрскія клопаты.

З НАШАЙ ПОШТЫ

З КНІГАЙ ДА ХЛЕБАРОБА

— Сельскі працавік сёння вялікі кнігалоб, — дзеліцца думкамі шафэра-прадзвіжнікаў аўгалаўкі Бялыніцкага райспажыўсаюза Іван Карнавіч Емчанка. — У якую б вёску ці гаспадарку я ні прыехаў — сустракаюць усюды, як самага дарагога гасця. Бо вязу людзям найдаражэйшы скарб — кнігу.

Дзесьці гадоў Іван Карнавіч сумяшчае дзве прафесіі — шафэра і прадзвіжніка. Здаецца, далёкія часы ад другога абавязкі. Але, калі рабіць усё старанна, то і вынікі будуць добрыя. У раёне каля трохсот населеных пунктаў, некаторыя за пяцьдзесят і больш кіламетраў ад Бялыніч. Не кожны пакупнік мае магчымасць наведаць кнігарню ў раённым цэнтры. Ім

на данамогу прыходзіць аўталяўка і такі энтузіяст-кнігалоб як Іван Карнавіч Емчанка.

Летась ён перавыканаў план продажу літаратуры больш чым на тысячу рублёў. Сельскія жыхары набылі ў яго розных друкаваных выданняў на 18 147 рублёў. З гэтай сумы падручнікаў рэалізавана на 6 тысяч рублёў, астатняе — грамадска-палітычная, сельска-гаспадарчая і мастацкая літаратура. І сёлага І. Емчанка працуе з перавыкананнем плана. Тры апошнія гады ён заслужана завабўваў грады называюцца пераможцам у сацыялістычным спаборніцтве сярод шафэраў-прадзвіжнікаў кніжных аўталявак Магілёўшчыны.

Барыс ПЕУЗНЕР, настаўнік.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

«ДЗЕНЬ СЁННЯШНІ»

Пад такім загалоўкам быў надрукаваны ў № 13 за 28 сакавіка 1975 г. артыкул кандыдата мастацтвазнаўства Т. Габорчаніна, у якім яна дзялілася думкамі аб сённяшнім стане і фарміраванні акцёрскага ансамбля ў Магілёўскім абласным драматычным тэатры.

Як наведваюць паданні з тэатра, артыкул «Дзень сённяшні» сцвярдзана выважана на прамку дэлегацыі работы творчага калектыву ў стварэнні ав-

самблевай, сучаснай артыстычнай трупы. Гэтаму дапамагі і стаючая ацэнка намаганняў калектыву, і крытыка асобных рабят, якія прагучалі ў называным вышэй артыкуле.

У час летніх пастроў тэатра ў Бранску з выканаўцамі, пра якіх ішла гаворка ў артыкуле, будзе праведзена дадатковая работа ў сямейна-вызначаных рэспецыялі, каб лічыць даваць тым дэлегацыі, што яшчэ навукаюць ансамблеваю структуру спектакля.

ПАДЗЯКА

У Гродна адбылася канферэнцыя па пытаннях метадыкі і тэорыі выканаўчага майстэрства на народных інструментах. У яе рабоце прынялі ўдзел выкладчыкі музычных школ акардэона.

Прадэктар Беларускай дзяржаўнай кансерватыі В. Сінецкі і загадчык кафедры народных інструментаў М. Соланаў выступілі з лекцыямі: «Некаторыя пытанні развіцця выканаўчай тэхнікі баяна», «Характарыстыка і прычыны ўзнікнення прафесійнальных захворванняў рэк музыкантаў-выканаўцаў» і «Работа па выкананні».

Даклады прачыталі і педагогі А. Царова, В. Паракневіч, Ф. Мартынюк, М. Жаранкоў, Л. Сазан, М. Дрынеўскі і інш.

Выкладчыкі Гродзенскага музычнага вучылішча для ўдзельнікаў канферэнцыі далі канцэрт. Цікавымі таксама былі выступленні навучэнцаў аддзялення народных інструментаў музычнага вучылішча і студэнтаў кансерватыі класа в. а. дацэнта Б. Сінецкага.

Канферэнцыя, несумнісна, прынесла вялікую карысць. Дырэкцыя і прадметна-чыкавая камісія народных інструментаў Гродзенскага музычнага вучылішча зрабілі добрую справу. Хопацца выказаць за гэта ім сардэчную падзяку.

Іван ЧАРНЯК, выкладчык Іўеўскай музычнай школы.

ГАСПАДЫНЯ ШКЛЯНОГА ДОМІКА

— Мне, калі ласка, «Правду», «Советскі спорт» і «Воля», — просіць на высокім мужчына.

— Пакажыце вунь тую запісаную кніжку, — гаворыць юнак.

— Мне пачытаць што-небудзь трэба, ды не ведаю, што ўзяць, — пытае дзівічына.

— Атрымаць свежы нумар «ЛіМа», вазьміце, — раіць Валіяціна Міхайлаўна.

Для газетнага кіёска, што ў Клецку, заўсёды людзкі. Валіяціна Семяновіч многіх сваіх пакупнікоў ведае добра, і калі ўжо хтосьці з іх надыходзіць да яе шылькі доміка, спрабуйце выказаць сваю прашанне менавіта тое, што яму трэба. Але ніколі не забудзь нагадаць што-небудзь яшчэ.

— Свежы нумар «Малодасці»

паступіў, новая аповесць там надрукавана, пачытайце, — сьважа кажуць.

— Вас навінікі сельскагаспадарчай тэхнікі цікавяць, ёсць сваёе нумары часопіса «Сельскае хазяйства Беларуска», вазьміце, — падкажа другому. Паць гадоў назад прыйшла працаваць у кіёск Валіяціна Міхайлаўна Семяновіч. Шчыра кажучы, думала затрымацца ў ім нядоўга, пакуль знойдзе лепшае месца.

Але мінаў час, і зразумела Семяновіч, што робота яе цікавая, патрэбная людзям. Так і засталася тут працаваць. Няма такога месца, каб кіяскёрня не выканаў план. Кожны адыходзіць адсюль з добрым адстроём.

Іван СЦЯПУРА, студэнт.

Клецк.

У Баранавіцкім гарадскім Доме культуры адбыўся цікавы вечар сустрэчы з удзельнікамі Вялікай Айчыннай вайны. На здымку: удзельнікі Баранавіцкага падполля Анатоль Іванавіч Крыштофік расказвае юным артыстам дзіцячы аансамбль «Ляно» цікавыя гісторыі з незвычайных дзён барацьбы падпольшчыкаў з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Фота П. ЛІТВИНЕВІЧ.

вень механізацыі вытворчых працесаў толькі ў металургічнай вытворчасці складае 70—75 працэнтаў.

Сталеліцейны цэх. Тут як нідзе, асабліва моцна адчуваеш магутнасць машын і аўтаматаў.

...Абрубыны ўчастак. Адною з аўтаматычных ліній кіруюць усяго дзве абрубшчыцы. Рухаюцца на канверсных стужках адліўкі. Спачатку з завусеніцамі, напльывамі, выемкамі. У канцы — гатовыя, зліваючы ад слядоў наждаку. Зачыстку ліній вядуць паўаўтаматы, якімі кіруюць Браніслава Чапкоўская і Валянціна Самахвалава. Вось націснута кнопка — павольна круціцца крутлыя «сталы». На хвіліну раней у спецыяльныя гнёзды пастаўлены адліўкі. Поўны абарот «стала» вакол сваёй асі — і два магутныя наждачныя камяні абточваюць паверхні да патрэбнага памеру. Не трэба, як раней, трымаць у

трактараў спатрэбілася каля васьмі гадоў, то цяпер на гэта паграбунца менш як 15 месяцаў. Толькі ў завяршальным годзе пяцігодкі трактаразаводцы дадуць народнай гаспадарцы краіны 85 тысяч «Беларусаў». А ўсяго за дзевятыю пяцігодку будзе выпушчана 413 тысяч машын. Гэта на чатыры тысячы больш, чым прадугледжана кантрольнымі лічбамі пяцігадовага плана.

...Ліцейны цэх № 3. Тут нараджаюцца дэталі дзясцікаў назваў. Асноўная наменклатура — каля сотні назваў сталынога, чыгуначнага і каларовага ліцця. З 78 гарадоў краіны ідуць заказы ў ліцейны цэх № 3. Адна з лепшых брыгад цэха — калектыў Івана Канавалава. Ён «варыць» метал і фармуе дэталі да рухавіка трактара. Кожны рабочы мае некалькі спецыяльнасцей. Працуюць комплексна, напераціна. Сёння, да прыкладу, плаўку вядуць Анатоль Рубан і Віктар Панаціла. Іншыя хлопцы — Валянцін Калека, Мікалай Грышкевіч стаяць на фармоўцы. Яны звычайна вырабляюць да 150 форм у дзень.

...Галоўны канвеер. Сяргей Аляксеевіч Дземішэнкаў, старшы майстар першага ўчастка, паведамліў на дыспетчарскі пункт аб гатоўнасці пачаць зборку. За ім кароткія, нешмателюўныя даклады паступаюць з іншых участкаў.

Вось на стужку канвеера кладзецца першая паўрама. Рукой зборшчык Віктар Гайдук паказвае — усё гатова, трымайцеся, суседзі, за вамі чарговы вузел. З поўным разуменнем ківае таварышу Іван Кетрыс. Нізка плыве над канвеерам рухавік. Праз мінуў-другую ён мякка займае сваё месца на паўраме. Далей пачынаюць установак трансмісіі Валодзя Лобан і Саша Панамарэнка. Б'ецца сэрца канвеера, ідзе зборка беларускіх асілкаў. А вось ужо сыходзіць першая ярка-блакітная машына. Зароў матор. І абкатчык Аляксандр Паццёнак выводзіць трактар з варот цэха.

Мне сёння радасна адзначыць, што трактары, якія выпускаюцца нашым заводам, добра зарэкамендавалі сябе не толькі ў нашай краіне, але і за рубяжом. Усім мадэлям «Беларусаў» прысвоены дзяржаўны Знак якасці. Толькі ў апошнія гады Мінскі трактарны прыняў удзел у 37 міжнародных кірмашах і выстаўках. За высокую тэхніку-эканамічныя паказчыкі, прастату канструкцыі і зручнасць у абслугоўванні, трактары з маркай МТЗ удастоены васьмі залатых, аднаго срэбранага і аднаго бронзавага медалёў, двух ганаровых дыпламаў.

У цэху вопытнай вытворчасці нам паказалі трактар, прызначаны для міжнароднай выстаўкі — «Зямлякарміцелька-75», якая адкрыецца ў ліпені ў Чэхаславакіі. Машыну ўжо абкаталі, ёсць тэхнічная дакументацыя, рэкламныя матэрыялы. Няма сумнення, што наш «Беларусь» МТЗ-80 атрымае выдатную ацэнку ў спецыялістаў на гэтым буй-

нейшым аглядзе сельскагаспадарчай тэхнікі.

Новенькія, зліваючы трактары пачынаюць свой далёкі шлях з адгрузачнай пляцоўкі. Мы прыйшлі сюды, калі сталая «рука» чыгуначнага крана спраўна падавала на платформы блакітныя і ярка-чырвоныя трактары. На пляцоўцы — гатоўнасць нумар адзін. Машыніст лакаматыва Васіль Іванавіч Паўлаў чакае сігналаў адпраўкі. Вось, нарэшце, на ўсіх платформах ужо стаяць машыны. Саставіцель поезда ўзмахнуў жоўтым сцяжком, Васіль Іванавіч адкрывае рэверс — састаў крануўся. Праходзіць платформы, надпісы на іх: Якуцк і Тбілісі, Ерэван і Камчатка, Днепродзяржынск і Улан-Удэ... Да станцыі прызначэння — тысячы кіламетраў. Першыя з іх робіць лакаматыў Васіль Іванавіч Паўлаў.

Ён ніколі не вадзіў паязды ў далёкі шлях, не сустракаў зорак на краі зямлі. Але ўсё жыццё яго цесна звязана з чыгункай.

Спачатку была мара. По-

машыніст В. І. Паўлаў.

...Меры перастрок колаў, Васіль Іванавіч уважліва сочыць за рухам састава. Рукі яго снакойна ляжаць на рэгулятары — сэрца лакаматыва б'ецца рытмічна. Пабач — памочнік Васіль Паранчанка, правая рука машыніста.

— Станцыя Прамысловая, — паведамляе ён Васілю Іванавічу.

Машыніст збаўляе хуткасць. Тым часам паступае сігнал манеўровага дыспетчара рухацца ў новым кірунку — за чарговай партыяй «Беларусаў».

Праслаўленыя беларускія машыны — справа рук шматлікага калектыву: канструктараў і ліцейшчыкаў, тэхнолагаў і кавалёў, зборшчыкаў і абкатчыкаў. Дзень выбараў у Вархоўны Савет БССР і месцовыя Саветы яны сустракаюць новымі працоўнымі дасягненнямі. Сёння яны рапартаюць аб тым, што выпусцілі ў завяршальным годзе пяцігодкі звышпланавы прадукцыі больш чым на тры мільёны рублёў, у тым

ГАНАРУСЯ ТАБОЙ, МОЙ ТРАКТАРНЫ

коў, кіруюць складаным абсталаваннем, вараць сталі. І гэта прызнанне сяброў мае асаблівы сэнс цяпер, напярэдадні выбараў. Наш завод, наш шматтысячны калектыў дасягнуў поспехаў дзякуючы самай дэмакратычнай сістэме народнаўладства. Пасляўтра мы прыйдзем на выбарчы ўчасткі, каб аддаць свае галасы за дастойнейшых з дастойных, аддаць свае галасы за нашу родную Савецкую ўладу.

Кожны дзень я спяшаюся да заводскай праходзіны. З радасцю вызначаю — на вачах мяніецца аблічча прадпрыемства. Расціць новыя карпусы, у цэхах працісваецца навіннае абсталаванне, з галоўнага канвеера сыходзіць новыя, больш магутныя машыны. Гэта — справа рук маіх таварышаў. Трактаразаводцаў!

Наш завод — гэта ліцейная, кавальска-прасавая, тармічная, механізаваная, інструментальная вытворчасць. Гэта навукова-даследчы і інфармацыйна-вылічальныя цэнтры, канструктарска-эксперыментальная база і неабходныя інжынерныя службы. У асноўнай вытворчасці дзейнічаюць дзевяць комплексаў механізаваных цэхаў, дзясцікі аўтаматычных і сотні паточных ліній. Гэта вялікая сіла! Машыны і аўтаматы прыйшлі на дапамогу людзям. Выдатная прыкмета часу — у апошнія гады шырокую праціску на заводзе атрымлівае механізацыя і аўтаматызацыя. Цяпер узро-

руках чатырнаццацікілаграмовую ступіцу і вадзіць туды-сюды па наждачным крузе.

Аляксей Шульгач, абрубшчык з салідным стажа, цяпер працуе майстрам. У 1956 годзе, пасля службы ў арміі, апынуўся сярод і прыйшоў у абрубнае аддзяленне сталыцэха. Сэнс у такой адказнай справе, як абрубка ліцця, ведае. Вось і цяпер на практыкаваным вокал вызначае: ліццё з аўтаматычнай лініі ў тэрмапечы ідзе якаснае. Адтуль яго шлях ляжыць у механічны цэхі. Ацэнку майстра пацвярджае кантралёр Л. Ізотава.

— Брак тут радкая з'ява.

Аляксей Васільевіч паглядзеў на гадзіннік — хутка абед. Апрацавана шэсць тон ліцця. К канцу змены будзе яшчэ сем-восем.

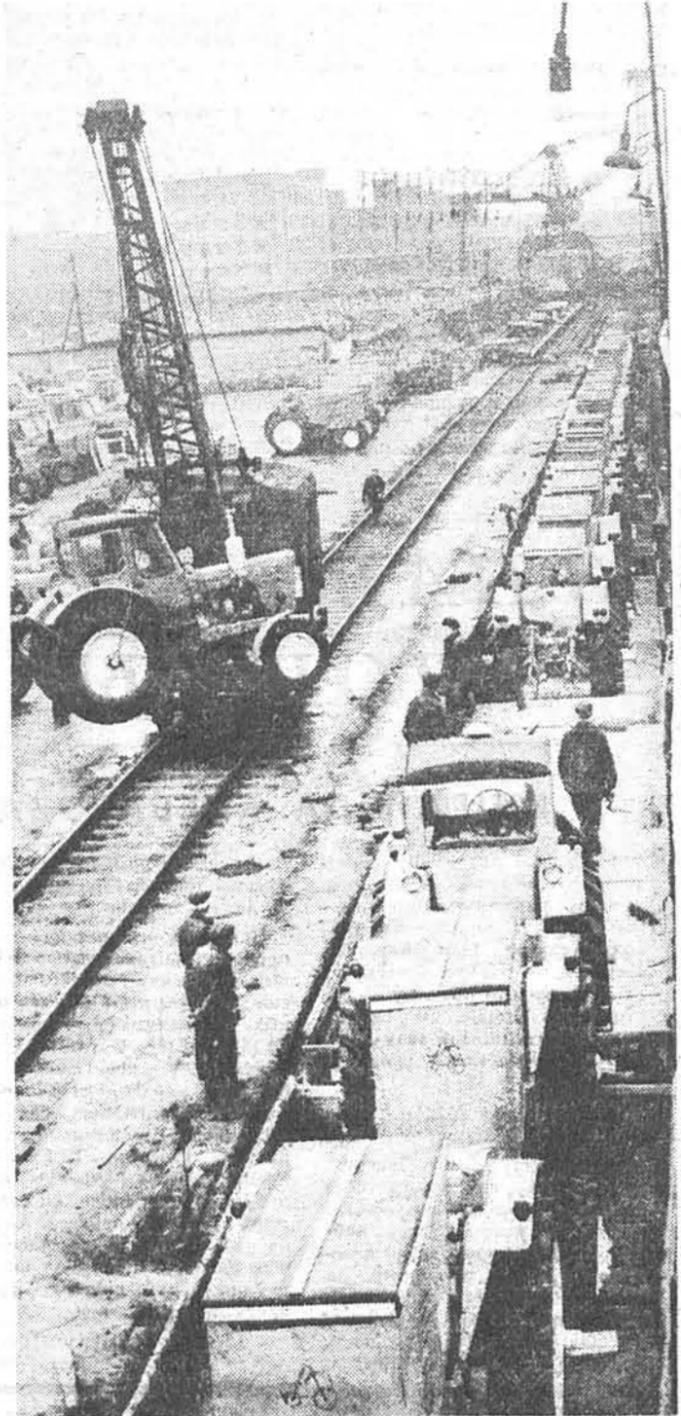
Гэтага дастаткова, каб забяспечыць завод краішэйшымі выстаўнага кулака, ступіцамі і ўкладышамі ступіцы на ўвесь дзень.

Так, бяжыць час, мяняецца аблічча завода. Многім ветэранам успамінаецца пачатак біяграфіі флагмана беларускай індустрыі. Старое абсталаванне, нізкая прадукцыйнасць. Але людзі рыхтаваліся да выпуску першага мінскага трактара. І ён сыхоў з канвеера ў лістападзе 1950 года. А роўна праз 22 гады трактаразаводцы рапартавалі Радзіме: «Ёсць мільёны!» Калі на выпуск першых ста тысяч

Мадэльны цэх Мінскага трактарнага.

Фота Б. РЫВІНА.

Адсюль трактары пачынаюць свой далёкі шлях па ўсе канцы зямлі.

тым, перад самай вайной, — чыгуначнае вучылішча ў Ленінградзе. З вучылішча выйшаў, маючы дзве спецыяльнасці: машыніста і слесара. У цяжкія ваенныя часы малодшы сержант Васіль Паўлаў абараняў Ленінград.

Нельга ўявіць наш завод без чыгункі. Пяць тысяч вагонаў накіроўваецца кожны месяц з варот трактарнага завода. Многім эшалонам дае пуцёчку ў далёкі шлях

ліку звыш трохсот трактараў.

Многае ў біяграфіі завода, аб чым я расказаў змянілася ў апошні час. Тым больш зразумела сёння сэнс нашых поспехаў — іх куюць рабочыя рукі. Тых, хто пасляўтра аддаць галасы за мір, працу, шчасце.

М. МУРАШКА,
шафёр транспартнага цэха МТЗ, удзельнік камуністычнай працы.

3 табою вечнасць абдыму рукамі,
3 табою моўчкі пераходжу ў камень.
3 табою засялю сусвет,
3 табой
На мураве пакінуў след
Мінулы век,
3 табою хвалі рэк
Бягуць, каб іх марскі прыбой
Забраў з сабой.
3 табою таямніцу райскіх яблык
Пакаштаваць мяне забавіў д'яблік...
3 табой і будні, і нядзелі
Дзялю, як хлеб,
Дзялю, як лёс.
Калі б мы разам не згарэлі,
Як бы свой крыж я перанёс!
Пад радугу сваёй надзеі
Я павяду цябе адну,
Я павяду цябе ў вясну,
Дзе зноў твай позірк маладзее.

РЭКІ

Мы ўжо любілі столькі рэк,
утаймаваных паслухмяных рэк,
яны бягуць за марай наўздагон,
схаваўшы глыбіню
на дне душы.

Ах, рэкі руху —
сумныя каханкі!
Любіце рэкі, што як сёстраў рукі
нам гоць раны дотыкам пяшчоты.
Любіце рэкі. Хіба не яны —

адлюстраванне нашага каханья,
блукання, вандравання, хвалявання,
эліцца з паводкай весняй,
з бязважкасцю нябеснай!

Ах, колькі іх прабегла
за хвіліну
шчымлівага ўспаміну!
І як не азірнуцца
і не пакратаць далеч з-пад рукі,
а хто ў жыцці не прagne акунуцца
У плынь ракі...

МАТЧЫНА СЛЯЗА

Далёка недзе, за хрыбтамі,
недзе на дне памяці,
каваецца
матчына сляза.

І ты яе не пазбудзеш,
яе анідзе не забудзеш —
блакітную кроў айчыны,
гэту слязу.

Слязіна матчына
свеціць у глыб будучыні,
як выкрык неспазналага,
як балючая рана спазналага.

Слязіна матчына,
не працятая вастрыём
слоў раскаянасці марнай.

Матчына сляза —
светлы маяк,
які цябе верне...
І калі ты вярнуўся назад,
цэлым сваім жыццём
не прыойдзеш у брод
гэту слязу матчыну.

ЧОРНЫЯ
КРЫНІЦЫ

Так чалавек народзіцца на свет,
узнікне ён з зямлі,
каб зор высокіх мігачэнняў ўбачыць,
успыхне першы страх яго
у бліскавіцах зрэнак;
пацягнуцца да матчыных грудзей,
адчуе дотык першае планеты
на Млечным шляху...

Так чалавек народзіцца на свет,
сляпы празрыста...
Так узнікае чорная крыніца,
між скал, між камянёў
бярэ разбег з лясной зялёнай цемры
да вадаспаду сонца.

Схіляецца стамлены падарожнік
над люстраною чысцінёй крыніцы,
дзе ходзяць роём белыя пясчынкі
і зоркі;
і перш, чым ён вадой натоліць смагу,
у ёй убачыць свой дрыготны твар.
Са славацкай перакладаў
П. МАКАЛЬ.

Вядомы славацкі паэт Павел Койш нарадзіўся 8 студзеня 1932 года. Аўтар зборнікаў вершаў «Зоркі на зямлі» (1959 г.), «Чакаю цябе, каханне» (1963 г.), «Расплаўленае сонца» (1967 г.), «Жорсткая вярнасць» (1969 г.), «Колькі крокаў да ўсешкі» (1972 г.), паэм «Сэрца» (1965 г.) і «Разам» (1971 г.). Працуе намеснікам міністра культуры Славацкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

ГРЫМАСЫ «СВАБОДНАГА СВЕТУ»
ФРГ: «Прадаецца дзіця...»

ленькія, з выдатным здароўем». Дзіцінне каштуе ў ЗША, дзе ёсць такія «канторы», да 25.000 долараў.

— Дарагавата, вядома, але затое з «гарантыяй», — скажуць вам пры афармленні «пакупкі».

Калі дзіця вам не падабаецца або вы выявіце ў яго які-небудзь «недахоп», то можаце адразу ж яго вярнуць назад або абмяняць на іншае. У гэтым выпадку вяртаецца дзіця накіроўваецца ў дзіціны дом.

Пра гэта паведаміла заходнегерманскае «бюро па аказанню дапамогі моладзі». Яно зрабіла здабыткам галоснасці і папулярнасці. Заходнегерманскія ўрачы прапануюць цяжарным жанчынам, якія жадаюць зрабіць аборт, адмовіцца ад гэтага памеру (тым больш, што аборт у ФРГ забаронены), і выехаць на перыяд родаў у ЗША. Па законах шэрагу амерыканскіх штатаў, дзіця, якое нарадзіла-

ся на іх тэрыторыі, аўтаматычна становіцца амерыканскім грамадзянінам. Пасля родаў маці атрымаўшы пэўную суму ў выглядзе «грашовай узнагароды» і бясплатнага пражыцця білета, вяртаецца ў ФРГ. А малое праз «пасрэдніцкую кантору» прапануецца жадаючым усунавіць дзіця.

Паведамленне пра гандаль дзіцінамі выклікала глыбокае абурэнне грамадскасці ФРГ. Аджавоўчы на адпаведнае запытанне, прадстаўнік заходнегерманскага міністэрства па справах моладзі, сям'і і аховы здароўя прызнаў, што гандаль павялічыўся з ФРГ набыў «значныя памеры». Аднак супроць яго не прымаецца ніякіх мер, паколькі, паводле слоў прадстаўніка, міністэрству не вядома «ніводнага канкрэтнага выпадку».

М. ПАДЗВІГІН,
карэспандэнт ТАСС.
Бон.

Ізраіль: «Дыназаўр — прэзідэнт Ізраіля»

Так, аказваецца, дыназаўр — гэта першы прэзідэнт Ізраіля! Гэтак прыямсі заявіў адзін з удзельнікаў конкурсу, праведзенага ў Ізраілі сярод жадаючых паступіць на дзяржаўную службу. Усе прэзідэнты мелі сярэдняю адукацыю, аднак гэта не перашкоджала ім прадыманстраваць дзіўнае неувтва.

Аджавоўчы на пытанні, 18-гадовая дзяўчына сцвярджала, што «Хірасіма — горад у Польшчы». Адзін жанак сказаў, што Шэкспір быў музыкантам, а другі, пералічваючы штаты ў ЗША, назваў... Англію, Бельгію, Швейцарыю і Аметэрдэм. З лёгкай рукі «срудытаў» Аль-

берт Эйнштэйн быў ахрышчаны філантропам, Дон Кіхот — турэцкім салдатам, а Мусаліні — французскім генералам.

Лонданскі друк, паведамляючы аб гэтых і іншых «пераах», адзначаў, што вынікі конкурсу «шакіравалі Ізраіль» і што ў краіне пачалася кампанія рэзкай крытыкі міністэрства адукацыі.

Аднак крытыкаваць трэба было б не толькі чыноўнікаў з міністэрства адукацыі, але перш за ўсё правячы колы Ізраіля, паколькі неувтва падрастаючага пакалення — натуральны вынік іх палітыкі. Ненасільныя для бюджэту краі-

ны выдаткі на гонку ўзбраення прыводзяць да пастаяннага скарачэння дзяржаўных асцягванняў на сацыяльныя патрэбы, ахову здароўя, адукацыю. Акрамя таго, ваенная істэрыя, якая штучна насаджасца ізраільскім рэжымам, адмоўна адбіваецца на кругаглядзе маладога пакалення.

А вынік такі, што нават прэзідэнты на пасады чыноўнікаў называюць дыназаўра прэзідэнтам, а Англію — амерыканскім штатам!

М. ОЗЕРАУ,
карэспандэнт ТАСС.
Лондан.

На здымку: нямецкія піянеры — удзельнікі масавай маніфестацыі ў Франкфурце-на-Майне з лозунгамі «Свабоду Чылі».

Фота А. УРБАНА, (ТАСС).

ВІЦЕБСКАЕ МУЗЫЧНАЕ ВУЧЫЛІШЧА
АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ НАВУЧЭНЦАЎ

НА 1975/76 НАВУЧАЛЬНЫ ГОД
НА 1-Ы КУРС ДЗЕННАГА АДДЗЯЛЕННЯ ПА СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЯХ:

1. Фартэіяна.
2. Струнныя інструменты (скрыпка, альт, віяланчэль, кантрабас).
3. Духавыя і ударныя інструменты (флейта, габой, труба, кларнет, фагот, валторна, тромбон, труба, ударныя інструменты).
4. Народныя інструменты (баян, домра, балалайка, цымбалы, гітара).
5. Харавое дырыжыраванне.
6. Тэорыя музыкі.
7. Вакальнае аддзяленне (спевы).

На першы курс завочнага аддзялення па спецыяльнасцях:

1. Фартэіяна.
2. Духавыя і ударныя інструменты.
3. Струнныя інструменты.
4. Народныя інструменты (баян, домра, балалайка, цымбалы).
5. Харавое дырыжыраванне.

На завочнае аддзяленне прымаюцца асобы, якія працуюць па спецыяльнасці. Асобы, якія паступаюць на завочнае аддзяленне, пры падачы заяў паводле ўсталяваных умоваў прымаюцца на працоўнай кніжцы, завераную кіраўнікамі прадпрыемства або ўстановы.

Вучылішча рыхтуе выкладчыкаў дзіцячых музычных школ, артыстаў аркестра і хору, кіраўнікоў самазайнага духавога аркестра, аркестра народных інструментаў, выйждоў хору, выкладчыкаў гпеваў у агульнаадукацыйных школах.

Асобы, якія паступаюць на базе васьмігадовай школы здаюць уступныя экзамены:

1. Руская мова (пісьмова (дыктант)).
2. Руская мова і літаратура (вусна).

Асобы, якія паступаюць на базе сярэдняй школы здаюць:

1. Руская мова і літаратура (пісьмова (сачыненне)).
2. Гісторыя СССР (вусна).

Усе паступаючыя здаюць экзамен па спецыяльнасці (солнае выкананне на музычным інструменце, сальфеджыю, музычная грамата, а таксама музычная літаратура і фартэіяна для тых, хто паступае на аддзяленне тэорыі музыкі).

Асобы, якія паступаюць па спецыяльнасцях: духавыя і ударныя інструменты, спевы, харавое дырыжыраванне і якія не маюць музычнай падрыхтоўкі, здаюць экзамен (правярка музычных дадзеных).

Заявы на імя дырэктара аб прыёме ў вучылішча з указаннем абранай спецыяльнасці прымаюцца: з 1 чэрвеня па 5 ліпеня. Да заявы прыкладаюцца: дакумент аб васьмігадовай, сярэдняй адукацыі (у арыгінале) або павядное пасведчанне за 9—10 класамі; 2 Пасведчанне аб заканчэнні музычнай школы (для тых, хто мае музычную падрыхтоўку); 3. Медыцыйская даведка (форма № 286); 4. Чатыры фотаздымкі (здымак без галаўнога ўбору 3×4); 5. Выпіска з пладзючнага альбо калгаснай кніжкі (для тых, хто мае стаж работы не менш як два гады); 6. Пашпарт або пасведчанне аб наваджэнні, а таксама дакумент аб адноснасці да ваенскага абавязку паводле ўсталяваных умоваў прымаюцца на працоўнай кніжцы ў прычэпачнай частцы для згоды ўступных экзаменаў.

Ступенныя ў перыяд навучання прадстаўляюцца на агульных падставах.

Уступныя экзамены з 6 па 20 ліпеня.

Кансультацыі для паступаючых — з 25 чэрвеня.

Адрас вучылішча: г. Віцебск, 210026, вул. Савецкая, 23-а. тэл. 6-42-01.

Дырэкцыя.

Саюз пісьменнікаў БССР вызнае глыбокае спачуванне паэтэсе Яўгеніі Янішчыц з выпадку напатнаўшага яе вялікага гора — заўчаснай смерці бацькі.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

ТВОРЧЫЯ СУВЯЗІ
НА ЗЯМЛІ ПАЭТА
ПАРТРЭТЫ АКЦЁРАУ
НАРАДА У АН БССР

«Кругазор» аб Мінску

Гукавы часопіс «Кругазор» прысвяціў свой чарговы нумар гораду-герою Мінску. На адной з яго старонак запісаны расказ Героя Савецкага Саюза А. Г. Мазанік аб тым, як быў прыведзены ў выкананне прыгавор беларускага народа крываваму кату, намесніку Гітлера ў Беларусі Вільгельму фон Кубэ. Герой Савецкага Саюза Р. Н.

Мачульскі расказвае аб горадзе-героі Мінску, аб барацьбе падпольшчыкаў і партызан з акупантамі.

З ілюстрацыяй гучыць песня аб Мінску кампазітара І. Лучанка на вершы П. Панчанкі, змяшчаны фатаграфіі плошчаў і праспектаў, новых кварталаў адраджанага з руін і пошлеу горада.

У ЛІТАРАТУРНАЙ ЭНЦЫКЛАПЕДЫ

Гэтае выданне ўжо даўно стала самым дакладным даведнікам, у якім можна атрымаць розныя звесткі з літаратурнага жыцця. «Краткую літаратурную энцыклапедыю» з завядальніцтвам чытаюць людзі самых розных узростаў і прафесій. Багата ў ёй і матэрыялу, што мае непаўторнае значэнне да нашай рэспублікі.

Вядомых беларускіх пісьменнікаў. Гэта літаратары розных творчых пакаленняў: класік беларускай літаратуры Кузьма Чорны і народны пісьменнік рэспублікі Іван Шамякін, лаўрэаты Дзяржаўных прэмій БССР Іван Чыгрынаў і Аляксей Якімовіч, пісьменнікі Тарас Хадкевіч, Рыгор Шкраба і іншыя. Том пачынаецца словам «Флабер», а заканчваецца словам «Яшпал».

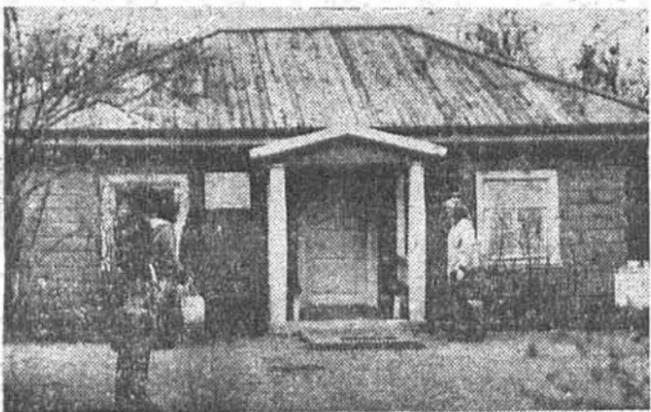
МУЗЫ ЧАРОЎНЫЯ ГУКІ

Помнік паэту.

Наша сустрэча з вядомым рускім паэтам адбылася ў час Пушкінскага свята ў Міхайлаўскім. Была яна падобнай. Толькі назваўседа застанецца ў сэрцах, гэтаксама, як і ягонае паэтычнае слова, будзе хваляваць розум новых і новых пакаленняў.

Т. БІЧАНКОВА,
студэнтка педагагічнага
Інстытута імя М. Горькага.

У гэтым доме жыла Арына Радзівонаўна.

НАМАЛЯВАНА 3 НАТУРЫ

Імя тэатральнага мастака Яўгена Нікалаева карыстаецца шырокай вядомасцю; афарміцель значных для трупы кансаўдаў спектакляў, ён мае рэпутацыю дапытлівага майстра-шукальніка. Кожная работа, якую ён прапануе рэжысурам, звычайна сведчыць аб глыбокім пранікненні ў сутнасць драматургічнага твора і пастановачнай задумкі. У адным выпадку Я. Нікалаев робіць амаль жывапісныя палотны, малюючы эскізы, падобныя да пейзажных карцін, у іншым — будзе арыгінальным канструкцыя, аддаючы ролю «фарбаў» элэментарнаму святлу ў самых дзівоўных спалучэннях. Калі тэатр імя Януба Коласа ставіць класіку і сцэнаграфію для яе рытуэ Я. Нікалаев, то можна быць упэўненым, што глядачы ўбачаць данадныя бытавыя і этнаграфічныя дэталі, адчуваюць атмасферу эпохі і праз архітэктурныя збудаванні, і праз стыль мэблі, і ў насьцомах дзейных асоб.

Народны мастак БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, Яўген Дамітрыевіч неаднаразова выступаў і на рэспубліканскіх выстаўках, дзе з поспехам дэманстравалі яго лепшыя эскізы да пастановак на віцебскай сцэне амаль за сорак гадоў сталага супрацоўніцтва з ле рэжысурай. Сярод выдатных работ яго — сцэнаграфія да твораў Я. Коласа, Я. Купалы, В. Дуніна-Марцінкевіча, Н. Чорнага, Э. Самуілявіча, Н. Крапівы, А. Макаенка, К. Губарэвіча; да п'ес сусветнай і рускай класікі.

Але не ўсе ведаюць пра яшчэ адно творчае захапленне мастака. «Для сябе», не збіраючыся экспанаванне дзе-небудзь, ён малюе з натры калег па тэат-

ру. Бывае, алоўкам на рэпетыцыі так, каб і партрэтываемы не здагадаўся; бывае, спецыяльна запрашае кагосьці з акцёраў у сваю майстэрню і робіць ужо не накіды, а стварае завершаны вобраз. І тут таксама адчуваеш дапытліваю думку шукальніка.

Вось, напрыклад, партрэт народнага артыста СССР Аляксандра Канстанцінавіча Ільінскага (на рэпрадукцыі). Заўважце ўвагу: з натры намалеваны акцёр і ў ролі Несцеркі з камедыі В. Вольскага, і «у жыцці». Так і рабіў партрэт. Спачатку мастаку пазіраваў акцёр

у грыве, а потым «трапіў» на карціну, калі разглядаў слебе і штосці гаварыў аўтару работы.

У будучым годзе Дзяржаўнаму драматычнаму тэатру імя Януба Коласа спадываецца 50 гадоў. І цпер Я. Нікалаев зноў і зноў гартуе аркушы паперы з партрэтамі артыстаў, якія пачынулі яскрава след у творчым жыцці калектыву і гісторыі беларускага сцэнічнага мастацтва. Гэта своеасабліва «партрэтная біяграфія» трупы.

Тэкст В. ШЫПЦЫ,
Фота Ул. КРУКА.

СЦЕЖКАМІ ПАМЯЦІ

Ад Казбека да Беларусі

У 1935 годзе праўленне Саюза пісьменнікаў СССР правяла ініцыятыву па ўстаўленню творчых сувязей дзвюх братніх літаратур: было вырашана напісаць кнігі для Беларусі пра Савецкую Грузію і для Грузіі пра Савецкую Беларусь. Гэты сацыяльны заказ грузінскім і беларускім савецкім пісьменнікам асвятліць жыццё дзвюх рэспублік, рост эканомікі, культуры і тэхнікі, з'явіўся справай вялікай палітычнай важнасці.

Напярэдадні прыезду грузінскіх пісьменнікаў у Мінск народны паэт Беларусі Януб Колас пісаў у артыкуле «Вітанне дарогіх гасцей», што ён, як і ўвесь беларускі народ, рад прадстаўнікам высокаталенавай грузінскай літаратуры, якая мае сваю вельмі багатую гісторыю і вялікі літаратурны традыцыі. Ён выказаў жаданне і надзею, што лепшыя традыцыі старэйшай літаратуры, прадстаўленай вядомымі паэтамі і пісьменнікамі, будуць перанесены ў нашу беларускую мастацкую пратрыку, з нашы дасягненні стануць дасягненнямі сяброў.

12 мал беларуская грамадзнасць сустрэла гасцей — пісьменнікаў К. Лордзіпанідзе, І. Масашвілі, А. Кутатэлі і Р. Гветадзе. У памяшканні Саюза пісьменнікаў Беларусі адбылася цёплая таварыская гутарка. Гасці з Грузіі расказалі аб тым, што цікавіць іх і з чым яны хочуць азнаёміцца ў Беларусі, праслухалі інфармацыю

М. Клімновіча аб рабоце беларускіх пісьменнікаў і дзельчаў мастацтва. Колас запрасіў гасцей наведаць яго дом і Анадзімію наву БССР, расказаў пра тых творы грузінскіх пісьменнікаў, якія ён ведае. У заключэнне гутаркі гасці прачыталі свае вершы. Вечарам яны пабывалі ў беларускім тэатры.

У гэтыя дні на старонках газеты «Літаратура і мастацтва» друкаваліся ўрыўкі з апавесці Р. Гветадзе «Чынакопа», з рамана А. Кутатэлі «Тварам у таар».

Газета змясціла таксама паведамленні аб выездзе ў Грузію В. Вольскага, М. Хведаровіча, Э. Самуілявіча, Б. Мікуліча і іншых. Пасля азнаёмлення з Тыфлісам беларускія пісьменнікі выехалі па Ваенна-Грузінскай дарозе ў горад Казбек, дзе іх сустрэлі прадстаўнікі РК намсамола, маладыя паэты.

А грузінскія сябры працягвалі азнаёміцца з Мінскам. Быў арганізаваны спецыяльны семінар, на якім гасці праслухалі лекцыі пра беларускую прозу, паэзію і кіно.

Па ініцыятыве Коласа арганізавалі сустрэчу з акадэмікамі і беларускімі вучонымі, навуковымі супрацоўнікамі. Народны пясняр пажыдаў поспехаў грузінскім гасцям у вывучэнні гісторыі Беларусі, яе культурнай спадчыны, расказаў аб рабоце акадэміі, аб яе перспектывах.

На працягу трох месяцаў гасці наведалі Віцебск, Магілёў, Оршу, Гомель, азнаёміліся з буйнейшымі прадпрыемствамі,

налігасамі і саўгасамі рэспублікі.

У час развіцця на Мінскім ванзале грузінскіх пісьменнікаў праз беларускую газету «Літаратура і мастацтва» выказалі свае думкі аб Беларусі і яе народзе. Гэтая ўзаемная павага і дружба паміж пісьменнікамі з кожным днём умацоўвалася. Яна знайшла ўзаемнае адлюстраванне ў творах грузінскіх і беларускіх літаратараў.

У вітаны музей Януба Коласа ў Мінску, напрыклад, экспануецца верш Януба Коласа «Шага Руставелі», напісаны ў 1937 годзе і прысвечаны вялікаму грузінскаму паэту.

Януб Колас і Янка Купала прымалі ўдзел у святкаванні 20-годдзя з дня ўстаўлення ў Грузію Савецкай улады, якое адбылося ў Тбілісі ў лютым месяцы 1941 года. Там яны сустрэліся з грузінскімі пісьменнікамі, паэтамі, грамадскімі дзеячамі, азнаёміліся з горадам і яго культурнай спадчынай, пабывалі на курорце Цхалтуба, дзе любаваліся цудоўнай грузінскай прыродай.

Два гады таму назад музеі Янкі Купалы і Януба Коласа наведаў грузінскі пісьменнік Давід Квіцарыдзе, які цікавіцца творчасцю выдатных беларускіх пісьменнікаў. Ён азнаёміўся з рэдкімі экспанатамі, дакументамі, рукапісамі твораў народных паэтаў. У кнізе водгукаў гасць панінуў цэлыя ўспаміны аб Беларусі, аб дружбе грузінскіх і беларускіх літаратараў.

Мікола ЖЫГОЦКІ.

ДА ПЫТАННЯ АБ АЎТАРСТВЕ АНАНІМНЫХ ПАЭМ

Інстытут літаратуры імя Я. Купалы і навуковы савет «Гісторыя літаратуры» пры АН БССР правялі нараду «Станаўленне беларускай літаратуры ў XIX стагоддзі». Цікавае вынікі даследавання кандыдата філалагічных навук А. Мельдзіса «Важнейшыя моманты ў развіцці беларускай літаратуры першай паловы XIX стагоддзя», супрацоўніка выдавецтва «Мастацкая літаратура» П. Шаўцо-

ва «Аб часе і месцы нараджэння аўтара паэм «Энеіда» і «Тарас на Парнасе», кандыдата гістарычных навук Г. Кісялёва «Да гісторыі вывучэння ананімных паэм «Энеіда» і «Тарас на Парнасе».

У дакладзе кандыдата філалагічных навук Ул. Казберука «Станаўленне беларускай літаратуры ў другой палове XIX стагоддзя» ўтрымліваюцца ціка-

выя разважання аб часе напісання паэм.

У абмеркаванні дакладаў прынялі ўдзел дактары філалагічных навук В. Івашын, М. Лазарук, М. Грынчык, Ю. Пшыркоў. Вынікі гаворкі падобу дырктар Інстытута літаратуры імя Я. Купалы, дондар філалагічных навук І. Навуменка.

М. КЕМЬКО.

«Літаратура і искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР Минск

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦН КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600. ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24 61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака санктарта — 33 44 04 аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22 04, аддзела прозы і паэзіі — 33 24 62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24 62 аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вывучэнчага мастацтва, архітэктурны і вытворнай эстэтыкі — 33-24 62, аддзела культуры — 33-24 62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэры — 22 50 00

Руніцаў рэдакцыя не вядзе

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанція ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар), Рыгор ШЫРМА.